

Oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer i Saltdal 2022

Saltdal kommune
Imatekommende - Løsningsfokusert - Ansvarlig

FORORD

HELSEFREMMEDE SALTDALSSAMFUNN

Saltdal skal være en trygg, inkluderende og helsefremmende kommune. Innbyggere skal oppleve mestring og ha aktive og meningsfulle dager. For å nå målet om bedre folkehelse må vi alle bidra; den enkelte, frivillige, organisasjoner, næringslivet og kommunale virksomheter. Vi har alle et ansvar om å utvikle et samfunn som fremmer god fysisk og psykisk helse. God folkehelse skapes gjennom god samfunnsutvikling.

Med begrepet folkehelse mener vi befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning. Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som fremmer befolkningens trivsel og helse, som forebygger sykdom og som beskytter mot helsetrusler. Oppdatert og god kunnskap er essensielt for å kunne utvikle tiltak som har positiv effekt på folkehelsen. Nyttig forskning, erfaringer fra fagpersoner og ikke minst innspill fra Saltdals innbyggere gjør at vi kan utvikle gode folkehelseiltak. Et godt sted å bo begynner med en god oppvekst. I barnehagene skal barna føle tilhørighet og mestring. Barn skal ikke oppleve mobbing. Dette gjelder også ungdom, voksne og eldre. Det er viktig med lett tilgjengelige møteplasser og gode kulturtilbud for alle. God helse er avgjørende for den enkeltes livskvalitet, men sikrer også en produktiv befolkning. En rekke forhold i Saltdal påvirker folkehelsen vår, som bolig, utdanning, arbeid, fysiske og sosiale miljøer. Denne rapporten beskriver helsetilstanden i Saltdal, påvirkningsfaktorene, folkehelseutfordringene og ressursene, slik at det kan planlegges og iverksettes gode tiltak. En grundig oversikt bidrar til et mer treffsikkert folkehelsearbeid. Takk til alle enheter, faggrupper, frivilligsentralen, frivillige, organisasjoner og kollegaer for all informasjon, statistikk og bidrag til folkehelse rapporten. Arbeidsgruppa har bestått av: Annie Huttepohl, Morten Ludvigsen, Camilla Olsen, Nina Forseth, Linn Jensen, Kjersti Togstad og Solveig Strøm.

God fornøyelse og god lesing!

Vennlig hilsen

Solveig Annie Strøm, Folkehelsekoordinator

Innhold

Innledning	4
1.0 Befolknings sammensetning	5
1.1 Demografisk utvikling	6
1.2 Etnisk sammensetning	7
1.3 Sosialhjelpsmottakere	7
2.0 Oppvekst og levekårsforhold	8
2.1 Inntekt og økonomi	8
2.2 Inntektsutvikling og sosial utjevning	8
2.3 Arbeid og arbeidsledighet	9
2.4 Uførhet og uføretrygdede	9
2.5 Sykefravær	9
2.6 Boligforhold	10
2.7 Barnehager	10
2.8 Skoler	12
2.8.1 Psykisk helse i skolealder (mobbing, psykisk hverdag)	13
2.8.2 Fysisk aktivitet, søvn og mat	14
2.8.3 Foreldredeltagelse, samarbeid skole – hjem:	15
2.8.4 Utdanning i videregående skole	15
2.9 Tidlig innsats for barn og unge	16
2.9.1 Helsestasjon	16
2.10 Barnevern	18
2.11 Ung data	18
3.0 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø	19
3.1 Offentlige bygninger og uteområder	19
3.2 Kommunale veier, gang og sykkelveier og gatebelysning	20
3.3 Natur og nærturterreng	20
3.4 Idrett	20
3.5 Sosialt miljø	20
3.5.1 Trivsel og psykisk helse	20
3.5.2 Kultur, fritidstilbud og frivillig innsats	21
3.5.3 Risikoadferd, vold og kriminalitet	21
3.6 Biologisk og kjemisk miljø	22
3.6.1 Radon	22
3.6.2 Drikkevannskvalitet, avløp og legionella	22
3.6.3 Støy og forurensing	22

4.0 Helserelatert adferd	23
4.1 Levealder	23
4.2 Fysisk aktivitet og naturopplevelser	23
4.3 Idrettsanlegg og nærmiljø	23
4.4 Turløyper	23
4.5 Fysisk aktivitet til barn og unge	23
4.6 Kroppsvekt.....	23
4.7 Tobakk, rus og spilleavhengighet	24
4.8 Kosthold og tannhelse	25
5.0 Helsetilstand	26
5.1 Tjenester i helse- og omsorg	26
5.2 Psykisk helse og rus	26
5.2.1 Utfordringer i rusomsorgen.....	27
5.3 Hjerte- og karsykdommer.....	28
5.4 Diabetes mellitus	28
5.5 KOLS og astma	29
5.6 Muskel- og skjelettlidelser.....	29
5.7 Kreft.....	29
5.8 Smittsomme sykdommer og antibiotika	29
5.9 Koronapandemien	30
5.10 Dødsårsaker.....	30
6.0 Skader og ulykker.....	30
6.1 Skader i trafikken.....	30
6.2 Uhell i barnehager og skoler.....	31
6.3 Drukning	31
6.4 Boligbranner	31
Kilder.....	32

Innledning

Kommunen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen, og de positive og negative faktorene som kan virke inn på den. Oversikten skal være skriftlig og vurdere konsekvenser og årsaksforhold. Arbeidet er bygd på veilederen fra Helsedirektoratet. Folkehelselova §5 sier at oversiktsdokumentet skal utarbeides hvert fjerde år, og være en del av i kommunen sitt systematiske planarbeid. Det er lovkrav om en løpende oppdatering. Saltdal oppdaterer oversikten hvert 2. år, og deler av den ved behov.

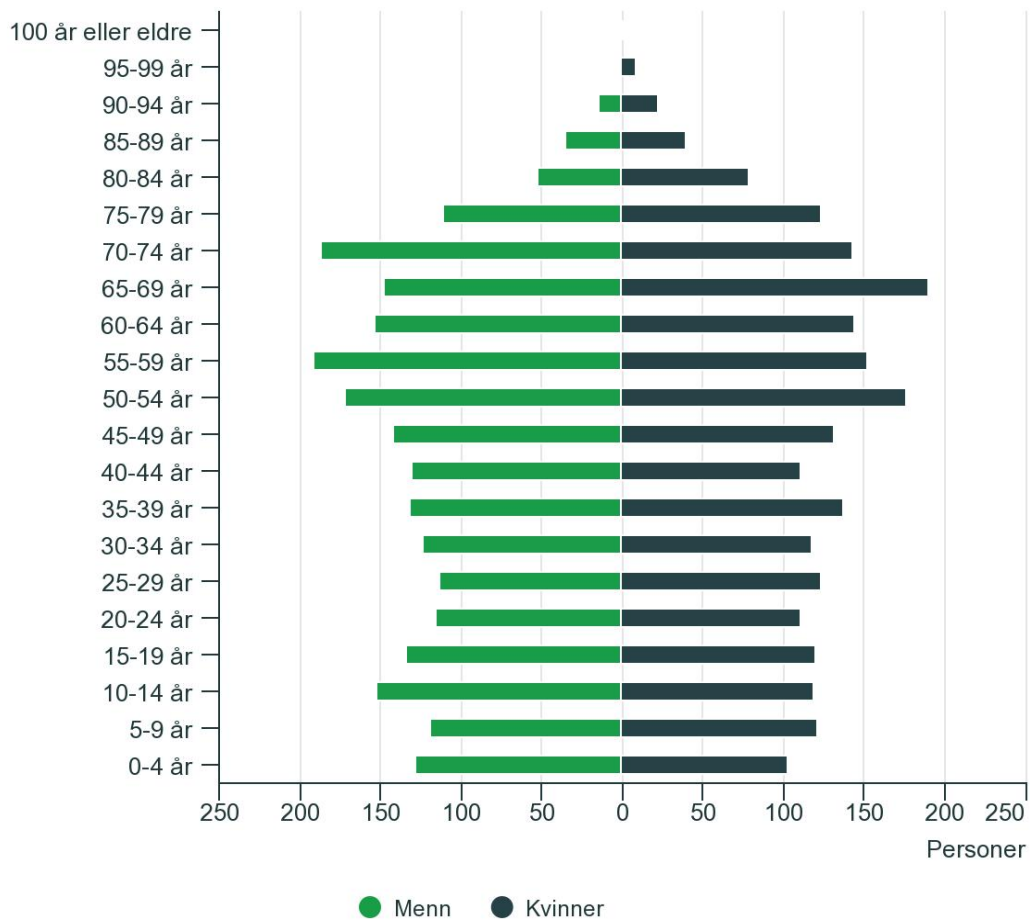
Oversikten brukes som kunnskapsgrunnlag for planer, strategier og tiltak.

1.0 Befolknings sammensetning

Antall innbyggere	År
4703	2017
4666	2020
4616	2021
4617	2022 juli
Kilde: Framsikt.no	

Aldersfordeling for innbyggerne i kommunen

Alder

Kilde:

Befolkning, Statistisk sentralbyrå

Det er 162 kvinner over 80 år og 121 menn over 80 år.

Antall enslige innbyggere > 80 år er 63,4 %

1.1 Demografisk utvikling

Det er en nedgang i unge, og økning i eldre over 70 år: Økt antall eldre innebærer at flere innbyggere trenger helse- og omsorgstjenester. Antallet personer med demenslidelser øker. Dette gir økt behov for omsorgsboliger, tilrettelegging av hjemmet og flere sykehjemsplasser. Kommunen arbeider med å bygge 24 omsorgsboliger på Vensmoen. Vi vil trolig trenge mindre barnehage- og skoleplasser. Antall fødte og døde:

År	Fødte	Døde
2019	47	47
2020	38	56
2021	30	47

Tall for antall fødte i 2022 ser ut som å lande rundt 40. Nedgangen i folketallet skyldes flytting, og for få fødte barn i forhold til antall døde. Det er forventet en nedgang i folketallet på 5,5 % mot 2040. Per juli 2022 er det 893 barn under 18 år.

Barnefamilier totalt er 482.

Forventet utvikling

År 2030	År 2050
Antall innbyggere: 4 526	Antall innbyggere: 4285

Befolkningstall etter geografi

Det bor 2583 personer i Rognanområdet, og 241 bor på Røkland. Her bor 80 prosent av kommunens befolkning. Resten av kommunens befolkning fordeler seg med åtte prosent både i øvre del av Saltdal og ved Saltdalsfjorden og til sammen fire prosent i Evenesdal og Junkerdal.

Kommunestyret

Består av 7 kvinner og 14 menn.

Valgdeltagelse

48 % av 18-19 åringer stemte ved kommunevalget i 2019.

68,8 % av alle stemmeberettigede over 18 år stemte ved kommunevalget.

75,9 % stemte ved Stortingsvalget i 2021.

Kilde: SSB

Vurdering: For å snu nedgangen i folketallet trenger vi aktive handlinger for å få unge voksne til å flytte tilbake etter endt høyere utdanning, samt å velge nærskolen i videregående utdanning. Vi bør samarbeide godt med næringslivsforening, handelsstanden og Saltdal Utvikling om gode arbeidsplasser slik at det blir lett for unge å velge å flytte tilbake. Ønske om å flytte hjem etter endt utdanning kan også kobles til at vi må gi barn/ungdom gode relasjoner, opplevelser og mestring i hjembygda. Det er muligheter for å legge til rette for

bosted i Saltdal og arbeidspendling til nabokommuner. Det er 467 innbyggere som pendler ut av kommunen, og 272 som pendler inn til kommunen i 2021.

Kilde: SSB

1.2 Etnisk sammensetning

I 2019 har 391 innvandringsbakgrunn. I 2021 har vi 177 med innvandringsbakgrunn bosatt.

	Bosatte flyktninger	familiegjenforening
2019	10	
2020	12	
2021	10	3

I 2022 har kommunestyret vedtatt å bosette 50 flyktninger. Mottak av flyktninger fra krigen i Ukraina vil bety økt behov for arbeidskraft, særlig i offentlig sektor som barnehage, skole, helse, mottaksplasser, flyktningetjeneste, slik at den samlede etterspørselen etter arbeidskraft vil øke. Etterspørselsøkningen vil skje innen områder der det fra før er mangel på arbeidskraft. I 2021 er det 9 % innvandrere.

Vi har en strategiplan for bosetting og integrering fra 2020, og flyktningkontoret ønsker et prosjekt med økt integrering i lokale lag og foreninger.

Vurdering: Kommunen bør arbeide for å beholde familier her. De trenger arbeid, bolig, gode oppvekstforhold og kulturtilbud og nettverk. For mange flytter hvert år sørover. Bosetting av flyktninger er bra for befolkningsutviklingen og for å få tilgang på arbeidskraft. Flyktningene som bosettes her representerer potensiell arbeidskraft som kommunen vil ha behov for i fremtiden. Tilbud for barn og unge trenger at vi har større årskull. Dette er viktig for et mangfoldig fritids- og idrettstilbud, skoler og barnehager.

Kilde: SSB og flyktningkontoret

1.3 Sosialhjelpsmottakere

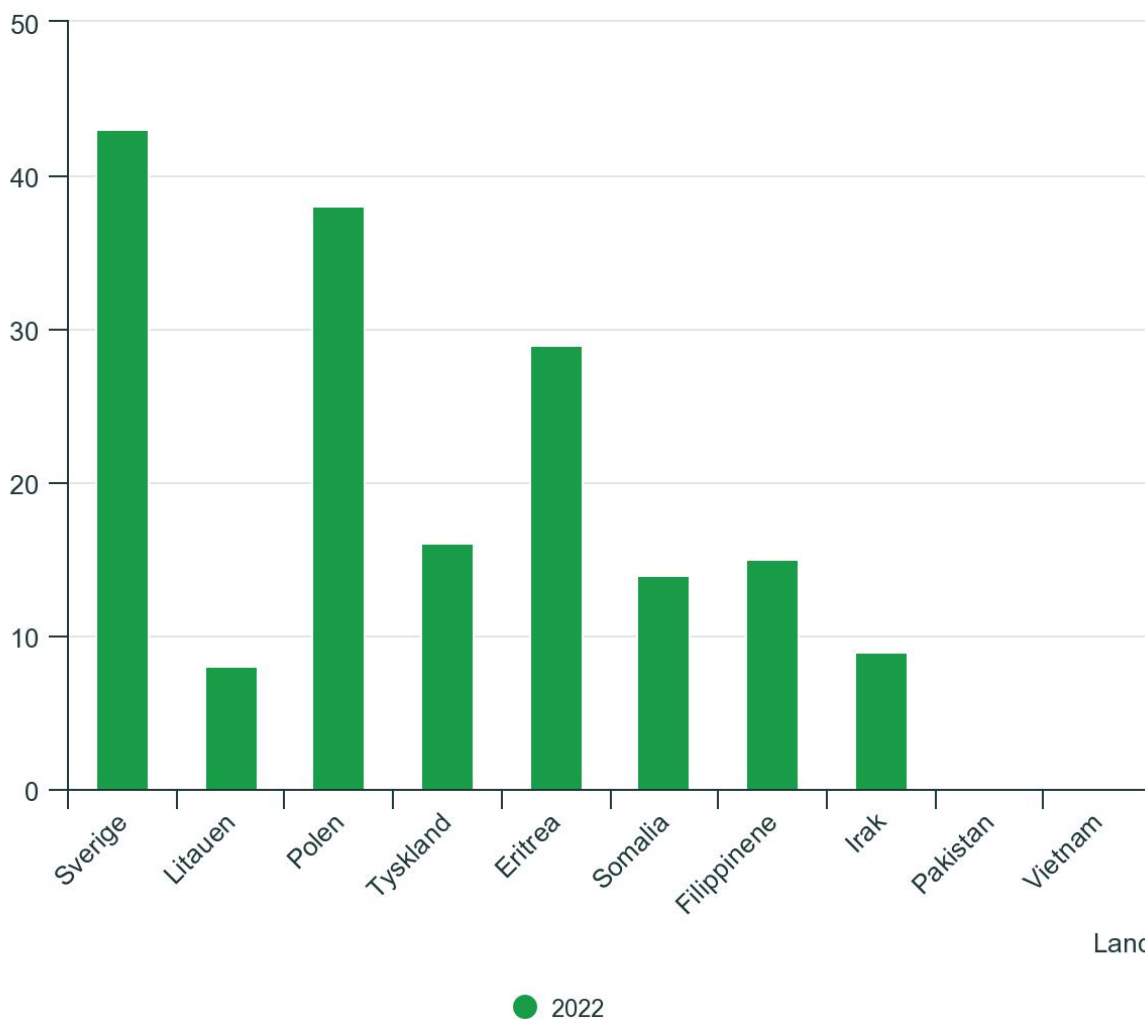
2017	2019	2021
197	162	142

Tallet på sosialhjelpsmottakere er synkende. Vi har levekårsutfordringer spesielt blant unge voksne, flyktninger og personer som har helseytelser. Det er 25 personer mellom 18 og 24 år som får sosialhjelp i 2021.

Kilde: NAV

Personer med innvandrerbakgrunn. Utvalgte land.

Personer

Kilde:

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, Statistisk sentralbyrå

2.0 Oppvekst og levekårsforhold

2.1 Inntekt og økonomi

2019	2020	2021
106 barn		100 barn

100 barn lever i familier som mottar økonomisk sosialhjelp i 2021.

2.2 Inntektsutvikling og sosial utjevning

Sosial utjevning sees på som en av de viktigste folkehelseutfordringene. Kommunen kan med fordel se på hva som konkret gjøres for å utjevne sosiale forskjeller.

Det bør arbeides på tvers for å forebygge fattigdom og styrke de som trenger det mest, samtidig som vi har lavterskeltiltak.

2.3 Arbeid og arbeidsledighet

Det var 1,5 % arbeidsledighet i 2021. I arbeidsstyrken mellom 15 og 67 år er 69.4 % i arbeid.

Vurdering: Kommunen har en arbeidstreningsgruppe som heter «Sammen». Det er ingen som deltar i «Sammen» for tiden, men vi kjenner til at det er unge i utenforskap i vår kommune. Kommunen samarbeider tett med NAV for å ivareta disse innbyggerne og hjelpe med sysselsetting.

Tilrettelagte arbeidsplasser er viktige tiltak for mestring og sosial støtte. Blant unge voksne er det utfordringer med helsemessige lidelser, manglende kvalifikasjoner og/eller psykiske lidelser, stress og bekymringer. Disse utfordringene må vi arbeide med på alle nivå for å styrke enkeltindividet. Grupper som står utenfor arbeidsliv og skole har ofte dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner. Når ledigheten er lav er det ekstra viktig at NAV samarbeider med partene i arbeidslivet og samarbeidspartnere innen helse og utdanning, for å se på hvordan vi kan gi flere muligheten til å være i jobb. Situasjonen med lav ledighet og mangel på arbeidskraft gir gode muligheter for inkludering av arbeidssøkere som står utenfor arbeidslivet av ulike grunner; for eksempel ungdom med lite arbeidserfaring, flyktninger og personer med helseutfordringer. Lav arbeidsledighet gjør det viktig for kommunen å være attraktiv for tilflyttere, slik at man tiltrekker seg kvalifisert og kompetent arbeidskraft

Kilde: NAV

2.4 Uførhet og uføretrygdede

2019	2020	2021
457 personer	479 personer	441 personer

I Saltdal er det 441 personer som mottar uføretrygd, og antallet er synkende. Arbeidet med å få ned antall uføretrygdede må sees i sammenheng med arbeidet for å ned antall drop out fra videregående skole. Overgangsfasen mellom videregående og til arbeid eller annen utdanning/praksis er et viktig satsingsområde for å få flere i arbeid. NAV arbeider forebyggende og målrettet for å få ned antall uføretrygdede. I landet var NAV s stønadsutbetaling på uføretrygd i 2021 på 104 milliarder.

I landet ved utgangen av 4. kvartal 2021 var det registrert 44 200 personer under 30 år med nedsatt arbeidsevne.

Kilde: NAVS årsrapport 2021

2.5 Sykefravær

Egen- og legemeldt sykefravær på landsbasis er 6,75 %, 4. kvartal 2021. Saltdal har 6,6 %. Sykefraværet i kommunal sektor i Saltdal er på 9,4 % i 2021.

De største årsakene til sykefravær i 2021 var luftveislidelser, muskel/skjelett- og psykiske lidelser. Kilde: NAV

Vurdering: Å ha regelmessige møter som tilrettelegger og samarbeider med arbeidsgiver, ansatt og lege anses som positivt for å forebygge sykemelding. AMU og arbeidsgivere kan med fordel ha mer fokus på hva som kan føre til «en helsefremmende arbeidsplass». Saltdal

kommune har en tilretteleggingsgruppe for de ansatte som trenger det. NAV, Inkluderende Arbeidsliv og bedriftshelsetjeneste arbeider forebyggende og tiltaksrettet. Arbeidsgivere- og kollegaer kan med fordel ha kompetanseheving på hvordan vi kan forebygge luftveislidelser, muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser.

Kilde: Statistikkbanken, FHI, NAV

2.6 Boligforhold

Det er 1940 boliger og 116 leiligheter i Saltdal, og Saltdal Boligstiftelse eier omlag 140 boenheter. Saltdal boligstiftelse har et særlig ansvar for å tilby vanskeligstilte bolig, og samarbeider tett med kommunen og NAV om dette. Leieforholdene skal være tidsbegrenset, med unntak av enkelte grupper hvor boligene kan være et varig botilbud. Det er økning i bygging av private leiligheter for salg i Rognanområdet. Det er 1324 hytter i kommunen.

Det er viktig med ledige boliger, tomter og leiligheter for å få pendlere og nye arbeidstakere til å flytte hit. Det er mangel på rimelige utleieleiligheter, spesielt for enslige og unge. Boligsosial handlingsplan kan med fordel følges opp på dette punktet. 17 % leier bolig.

Det er 7,5 % som bor trangt.

Det er 8 ledige kommunale tomter som er byggeklare ved Røklandsmoen, 2 på Vensmoen og det kommer 4 nye tomter ved Saltnes.

Vurdering: 24 omsorgsboliger er politisk vedtatt bygd på Vensmoen. Det er venteliste for å få omsorgsbolig for eldre og sykehjemsplass. Vi har 41 sykehjemsplasser. Kommunen har vurdert at behovet er 60 nye omsorgsboliger i tillegg til de vi har.

Det boligsosiale arbeidet er organisert i et boligteam som ble politisk vedtatt i 2018. Teamet har ikke vært aktivt. Målet med å ha en boligteam er å bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne får en egnet bolig gjennom hele livet. Det er behov for omsorgsboliger/ tilrettelagte boliger også for målgruppa rus/ psykiatri, samt for andre voksne funksjonshemmede. Boligteamet i kommunen blir som et ledd i å koordinere arbeidet i nær samhandling med brukerne, Husbanken og NAV Hjelpemiddelsentral. Et tettere samarbeid med Saltdal boligstiftelse vil også kunne være fornuftig og hensiktsmessig. Det er også et samfunnsoppdrag å få flere boliger tilrettelagt. Antall personer over 80 år øker betydelig de neste årene. Det er derfor viktig med en bedre og felles innsats i boligsosialt arbeid for at brukere kan bo lengst mulig hjemme samt ha best mulig livskvalitet. Nye boliger bør planlegges og bygges etter intensjonen i «Leve Hele Livet reformen».

Kommunen kan med fordel vurdere om det bør bygges rimelige utleieleiligheter for å tiltrekke ny arbeidskraft til kommunen. Bedrifter som øker arbeidstokken trenger rimelige utleieboliger slik at de ansatte slipper å pendle inn til Saltdal. Det er økning i antall arbeidsplasser ved noen private bedrifter på Rognan.

Det er viktig at kommunen vurderer om vi har nok kommunale boliger, og at de er tilrettelagt for funksjonshemmede.

Innbyggere ønsker at det bygges flere omsorgsboliger i Rognanområdet.

Kilde: SSB og virksomheter i kommunen.

2.7 Barnehager

I Saltdal er det 224 barn i barnehage i 2022, og alle som har søkt om plass har fått det. 92,1 % av barn mellom 3 til 5 år har barnehageplass.

Saltdal har 5 kommunale og 1 privat barnehage som alle er godkjent som helsefremmende. Barn med spesielle behov gis ekstra ressurser etter sakkyndig vurdering fra PPT, og det er pr dato 5,4 % av barn i barnehagene som får spesialpedagogisk hjelp. Det satses på foreldreopplæring via programmet COS, og de fleste barnehagene har opplæring i COS, og utdannede COS-veiledere. COS er en forkortelse for «Circle of security», trygghetssirkelen.

Vurdering:

De fysiske uteforholdene har hatt mangler og kommunestyret har avsatt midler til oppgradering i perioden 2021-2024. Arbeidet er godt i gang. Barnehagene er gode på uteliv og fysisk aktivitet, og følger 10 anbefalte kriterier for helsefremmende barnehager vedtatt av Nordland fylkeskommune:

1. Helsefremmende arbeid er forankret i barnehagen
2. Barnehagen arbeider systematisk for å fremme psykisk helse/godt psykososialt miljø
3. Alle barna er fysisk aktive minst 90 minutter hver dag
4. Nasjonale retningslinjer for mat og måltider i barnehagen følges
5. Barnehagen er tobakksfri
6. Barnehagen har fokus på god hygiene
7. Barnehagen bidrar til at barna erfarer og lærer hva som er helsefremmende
8. Barnehagen har godt samarbeid med foresatte og tverrfaglige tjenester etter behov
9. Barns medvirkning vektlegges
10. Barnehagen arbeider systematisk med ulykkesforebyggende arbeid

Åpningstidene i barnehagene er dagtid, 06.45-16.15. Foreldre som har behov for pass av barna i forhold til turnusarbeid må ha privat hjelp eller søke om dagarbeid. Det anbefales at arbeidsgivere tilrettelegger for dagarbeid ettersom det er mangel på privat pass. Det er positivt at barnehagene har skoletilvenning og samarbeider om gode overganger til grunnskolene. Det arbeides med en plan for overgangen mellom barnehager og skoler. Denne blir ferdig i 2022.

Barnehagene arbeider med å gi et enda større fokus på psykisk helse. Dette er for å stimulere til mestring senere i livet i skole og arbeidsliv/hverdagsliv. Frafall i skole og arbeidsliv er et samfunnsproblem, både for den enkelte, men også for samfunnet som helhet. Ved å ha fokus på livsmestring i barnehagene, der håndtering av stress, følelser, sosiale relasjoner, utfordringer med læring, avdekking av overgrep og få hjelp til å tro på seg selv, i nært samarbeid med hjemmet, kan dette forebygges.

Barnehagene rapporterer om en del utfordrende adferd hos noen barn. De ansatte arbeider med empati, selvkontroll og sinnemestring hos alle barn. Det er uklart hva som gjør at noen barn ikke har disse sosiale ferdighetene. Det kan oppleves som en utfordring å håndtere disse barna, både når det gjelder kompetanse og å være ansatte disponible til å veilede barna. Både de som krenker andre barn, og de som blir krenket trenger oppfølging til å håndtere det sosiale på en god måte.

Helsestasjonen og barnehagelærere har kurs i forskjellige foreldreveiledningsprogrammer (COS, PMTO, ICDP) Dette er tema som bør prioriteres videre fremover. Barnehagene ønsker at det opprettes en egen stilling som foreldreveileder i kommunen som kan ha foreldreveiledning som ansvar og oppgave.

Kilde: SSB og barnehagene i Saltdal.

2.8 Skoler

Kommunen har tre grunnskoler, med totalt 538 elever, per 1. august 2022. Skolene er alle forskjellige, Røkland skole har 138 elever fra 1. til 10. trinn, Rognan Ungdomsskole har 128 elever fra 8. til 10. trinn, mens Rognan barneskole har 272 elever fra 1. til 7. trinn.

Fremtidsprognosene tilsier reduksjon i elevtall fram mot 2040, men i 2022 opplever kommunen økt tilflytting, noe som har økt elevtallet i kommunen med 7 elever fra skoleåret 2021-2022 til skoleåret 2022-2023.

Skolene i kommunen jobber etter kriteriene for helsefremmende skoler, og er godkjente som helsefremmende skoler. For å understøtte det generelle grunnskoetilbudet driver kommunen PALA tilbud (Prosjekt Alternativ Lærings Arena) ved Rognan Ungdomsskole, for elever som trenger ekstra oppfølging. Skolene er sentrale i folkehelsearbeidet, og det er etablert et systematisk samarbeid mellom folkehelse og skole, der skolene skal evaluere sitt helsefremmende arbeid etter de 10 kriteriene i veilederen for helsefremmende skoler. Evalueringen gjøres systematisk på slutten av hvert år, og den enkelte skole prioriterer sine viktigste utfordringer og arbeider med å møte disse. Skolenes satsingsområder er klasseledelse, vurdering for læring, grunnleggende ferdigheter og fagfornyelse og en av skolene har satset ekstra på skolemiljø. De nasjonale prøvene viser bra resultater og det arbeides med gode overganger mellom skolene.

Andelen elever som får spesialundervisning i kommunen er 10,3 %. Dette tallet er noe høyere enn landsgjennomsnittet på 7,3%.

Når det gjelder resultater på nasjonale prøver er andelen elever på mestringsnivå 3-5 i lesing 69,8 %, mens andelen elever på mestringsnivå 3-5 i regning er 67,2 %. Begge disse tallene er noe lavere enn landsgjennomsnittet.

Vurdering: Etter pandemien opplever skolene at det er en økning i antall elever som strever med å opprettholde et godt skolenærvær. Disse elevene kan ha utfordringer pga. fysisk og psykisk helse, lærevansker eller språkutfordringer, vanskelig livssituasjon pga. fattigdom, bosituasjon, rus eller vold. Dette er en trend som gjenspeiles også på landsbasis. Det anbefales at de som sliter får tidlig hjelp og god innsats fra skolens nærværsteam, helsestasjon, kommunepsykolog og andre som følger opp behovene til eleven og familien. Kommunen har et ressursteam som arbeider med en veileder rundt utfordringer med alvorlig skolefravær.

Tiltakskoordinator

Rognan Ungdomsskole har ansatt en tiltakskoordinator. I forbindelse med denne ansettelsen har de søkt om prosjektmidler jamnfør LOS funksjon for å styrke hjelpen til elever som sliter.

Medvirkning

Medvirkning kan gi trygghet og god dialog. Elevråd er en viktig medvirkningsarena, og respekt for læreren er viktig for å unngå bråk og støy i klasserommet. Det arbeides med det sosiale miljøet kontinuerlig. I mai 2022 ble det gjennomført Ungdoms-politisk dag i Saltdal ledet av Ungdomsrådet. Dagen er politisk vedtatt gjennomført årlig, og er et møte mellom ungdommer, kommunal forvaltning og politikere.

Skolevegring

I lengre perioder under pandemien har skolene hatt hjemmeundervisning og digital en til en undervisning. Dette kan ha medført at noen elever sliter med å komme seg tilbake på skolen til ordinær undervisning. Det er laget en arbeidsgruppe som følger opp skolevegring, og fagdag planlegges høsten 2022.

Vold fra jevnaldrende: 19 % har opplevd vold en eller flere ganger i løpet av siste år. Slag, spark eller lugging.

Vold fra voksen i familien: 6 % har blitt utsatt for fysisk vold.

Skjermtid: 91 % i 10. trinn bruker minst 3 timer daglig fremfor en skjerm etter skoletid.

Skoleskyss: 44,2 % får skoleskyss
SFO: 27,1 % av elevene går i SFO.
Særskilt norskopplæring: 3,5 %

Kilde: SSB, Ung data 2022 og virksomheter i kommunen

2.8.1 Psykisk helse i skolealder (mobbing, psykisk hverdag)

Gjennom årlige elevundersøkelser og Ungdataundersøkelsen 2017, 2019 og 2022 har vi fått kunnskap om hvordan elever opplever sin egen hverdag. I 2022 var det også juniordata fra barneskolene. Skolene har arbeidet med å øke relasjonskompetansen mellom lærer og elev.

Mobbing

I følge Ung data fremkommer det at 5 % blir mobbet en gang i uka eller mer. 14 % blir mobbet minst hver 14. dag. Ved nettbruk er det 6 % av guttene og 4 % av jentene som blir mobbet, truet eller utestengt minst hver 14. dag.

Mobbing skal følges opp. Mobbing og trakassering kan i neste omgang føre til store vansker og psykiske vansker for elevene. Skolene har en lovpålagt aktivitetsplikt for å sikre at elever har et trygt og godt psykososialt skolemiljø, og vi har innført mobbeprogrammer. Her er bevisstgjøring, god klasseledelse og mobbeprogram tiltak som kommunen iverksetter. Det skal ta tak i mobbeproblematikk umiddelbart og tiltak iverksettes. Foreldre skal kontaktes. Det er dessverre en økende mobbing og krenkelser på nett i fritiden. Kommunen som helhet har signert en anti-mobbeavtale.

Vurdering: Vi bør være observante på at det er en økning i vold og trusler om vold i barneskole og juniorklubb, både mot medelever og voksne. Her kan vi gjøre mer for å beskytte barn og unge mot en eskalering til vold og overgrep, eksempelvis temakvelder og dialog. Når det gjelder vold arbeides det tverrfaglig for å få på plass en handlingsplan. Det arbeides også med implementering av verktøyene «jeg vet» og «snakke sammen».

Kilde: Ung data 2022

Psykiske helseplager

Disse har svart i % at den siste uka har de vært ganske mye plaget eller veldig mye plaget av:

Ungdomstrinnet	
34 %	Følt at alt er et slit
34 %	Søvnproblemer
21 %	Ulykkelig, trist eller deprimert

18 %	Håpløshet
25 %	Stiv eller anspent
40 %	Bekymrer seg mye

Kilde: Ung data 2022

Helseplager fra Ung data junior 2022 . 5-7. trinn i grunnskolen, alder:10-12 år

Disse har svart i % at de har daglig eller mange ganger den siste måneden hatt disse helseplagene:

21 %	Vondt i nakken/skuldrene
17 %	Vondt i magen
21 %	Hodepine
18 %	Kvalme

Kilde: Ung data junior 2022

Det er avslag fra BUF dir. om søknad om fritidskoordinator i 2022.

Videregående skole har åpen skole som en positiv forebyggende faktor. Åpen skole inkluderer åpen hall og åpent verksted en dag i uka. Her serveres det også middag til skolens hybelboere. Videregående skole opplevde at det tidligere var positivt for elevene når kommunen bidro med personell fra psykiatritjenesten. Videregående skole vurderer å bruke møteplass for ungdom i sentrum i samarbeid med kultur til høsten.

Selv mord

Det er 639 personer i 2021 i Norge som er døde av selvmord. Det antas at det er årlig 4000-6000 selvmordsforsøk i Norge. Kommunepsykolog, helsestasjon og legetjenesten gjør vurderinger og iverksetter nødvendige tiltak basert på disse. Kommunen har et psykososialt kriseteam.

Vurdering: Det er en fordel at også lærere i grunnskolen tilbys kompetanseheving slik at flere kan fange opp utsatte barn og ungdommer. Blant personer 20–29 år, var selvmord underliggende dødsårsak i 36 prosent av dødsfallene i denne aldersgruppen. Forebygging for å takle livets opp- og nedturen blir viktig.

2.8.2 Fysisk aktivitet, søvn og mat

Veileder for helsefremmende skoler anbefaler daglig fysisk aktivitet i skolene. Det vurderes som positivt for folkehelsen og læringseffekten at skolene tilbyr mer fysisk aktivitet, gjerne i kombinasjon med fag. Det er mulig å forebygge uro og få bedre konsentrasjon med mer fysisk aktivitet. Gymsal, klasserom og uteområder brukes ved skolene for fysisk aktivitet.

Søvn:

Skolene rapporterer om at det er ungdommer som virker trøtte når de kommer på skolen. Det kan være ulike grunner for vanskeligheter med å sovne inn, blant annet spilling på nettet, konflikter og lignende. Her kan skolen samarbeide med foresatte om felles grenser og oppfølging, og det kan med fordel arrangeres faste søvnkurs. Før pandemien ble det arrangert søvnkurs på ungdomsskoletrinnet. Fra 2022 vil foresatte på 2. trinn få tilbud om en temakveld om søvn.

Videregående skole har, i samarbeid med frisklivskoordinator, gjennomført søvnkurs for alle Vg1 elever. Søvnhygiene var et prioritert innsatsområde for skoleåret 2020-2021.

Mat/drikke:

Kantiner drives av 9. trinn, og har mer fokus på sunn mat og drikke enn tidligere. Det er 58 % som spiser frokost før første time ved ungdomsskolene. Noen skoler tilbyr knekkebrød ol. Det kan med fordel være et godt samarbeid med foresatte som kan føre til at flere elever prioriterer frokost slik at de er klare for en lang arbeidsdag ved skolen. Det kan være hensiktsmessig å innføre skolefrokost før skolen starter.

Frisklivssentralen samarbeider med andre ansatte om søvnkurs, bra mat kurs og KID (kurs i mestring av depresjon). Det er i dag både skoler og voksne som får dette tilbudet.

2.8.3 Foreldredeltagelse, samarbeid skole –hjem:

Skolen har samarbeidsmøter med foresatte etter behov. Det er positivt for elevens helse og minsker fare for drop out at også andre ting enn fagene blir tatt opp- slik som trivsel, fritid, søvn/matvaner, lekseoppfølging, venner. Det er positivt med temakvelder for foreldre i samarbeid med helsesykepleietjenesten slik at foreldre får et nettverk og kan samarbeide om felles problemstillinger og regler i hjemmet alt etter barnets alder.

Spesialundervisning

10,3 % får spesialundervisning i grunnskolen i 2022. Mange av elevene i grunnskolen som mottar spesialundervisning, får tildelt ressurser med bakgrunn i atferds- og sosiale vansker. De sliter med selve livet. Det er lite en til en undervisning, og grupper får i stedet spesialundervisning. Det er registrert flere ressurskrevende elever. Saltdal ligger høyt på spesialundervisning og lavt på bruk av ressurser til grunnskolen. Dette kan ha en sammenheng. Ved bruk av mer ressurser til bemanning ved grunnskolene antas det at spesialundervisning kan reduseres.

Kilde: skolene

2.8.4 Utdanning i videregående skole

Saltdal videregående skoler har 138 elever i 2020-2021. Helsesykepleier i 50 % stilling.

Frafall/drop out: Når vi spør ungdommer hva som gjør at de dropper ut fra skolen er det sammensatte utfordringer med relasjoner til familie, venner og lokalsamfunn- psykososiale årsaksforhold. Mange rapporterer om ensomhet i tillegg til fagproblemer. Ved Saltdal Videregående skole er det svært sjelden det er fagproblemer som er grunn til sluttmelding. Som regel handler sluttmeldingene om psykiske vansker som fører til stort fravær. Skolen har ingen som har sluttet i 2020-21. Saltdal videregående skole profilerer seg som svært god på gjennomføring for elevene. Fraværet hos elevene er på 2,5 % 1.termin 2021/22.

Frafallet er 25 % i 2017 -19 og omfatter elever bosatt i kommunen. Gjennomføringsgraden for skoleåret 2020-21 er på 92,5 % for fullført og bestått ved Saltdal Videregående skole. Dette betyr at for elever som går på skole i andre kommuner er frafallet større. Elever som faller ut av videregående skole har oftere dårligere helse, mindre sunne levevaner og dårligere økonomi. Utdanning bidrar til å fremme helse videre i livet gjennom arbeid og deltagelse i samfunnet. Frafall fra gutter er høyere enn jenter, og det er større i yrkesfag.

Inkludering og trivsel er prioriterte områder:

- Elevråd med månedlige trivselsarrangement, samt styremøte med rektor hver måned.
- Klassens time

- VIP-makkerskap, YAM
- Tett og tidlig innsats
- Åpen dør hos elev og lærlingtjenesten
- Fokus på § 9a i Opplæringsloven
- Dysleksivennlig skole
- Gratis frokost
- Leksekafe
- Åpen skole og hybelmiddag
- Vekketjeneste
- Ulike miljøtiltak, som felles aktivitetsdag, skidag, fotballturnering..
- Trygg skolestart med startsamtaler (alle har samtale med kontaktlærer og helsesykepleier, hybelboere har også startsamtale med miljøarbeider), overnattingstur
- Liten og oversiktlig skole gjør at elevene blir sett.

Det er mulig å få tilrettelagt undervisning der elevene kan være ute i bedrift samtidig med fagundervisning. Ved drop out fra videregående er det større sannsynlighet for å bli ufør etter noen år, og mange har problemer med å komme seg ut i arbeid.

Arbeidslivet i Saltdal samarbeider med skolene og trenger elever med fagbrev og studiespesialisering med høyere utdanning. En god overgang fra videregående til arbeidsliv eller studier sees på som viktig fokus, slik at ungdommene føler at det er behov for de. Hybelboere følges opp og får tilbud.

Lærlingeplasser: Hos TIP og elektro, som Saltdal VGS rekrutterer lærlinger til, er tilgangen på læreplasser i nærmiljøet god.

Kilde: Saltdal Videregående Skole

Vurdering: Det kan være hensiktsmessig at ledelsen i kommunen og videregående skole har samarbeidsmøter for å møte unges ressurser og problemstillinger slik at vi får fokus på gode opplevelser og mestring i oppvekstmiljøet i Saltdal. Det er positivt at Rognan Ungdomsskole arrangerer tverrfaglige møter for i ivareta ungdom som er i fare for drop out.

2.9 Tidlig innsats for barn og unge

Tjenestene arbeider tverrfaglig mellom barnevern, kommunepsykolog, flyktningkontor, skole, barnehage, lege, fysioterapeut, NAV, ergoterapeut, helsestasjon og 2. linjetjeneste etter behov. I 2022 har vi innført ung data junior på barneskoletrinnet for å få tilbakemeldinger på hvordan de yngste elevene har det. Skolene gjennomfører elevundersøkelser årlig og følger opp svarene.

2.9.1 Helsestasjon

Gode oppvekstforhold og læringsmiljø er avgjørende for at barn og unge skal ha god helse. Forskning viser at grunnlaget for god helse gjennom livet blir lagt i fosterstadiet og i tidlig barndom. Barn og unges fysiske og psykiske helse blir påvirket av erfaringene og livsstilen til foreldrene. Helsefremmende arbeid er god oppfølging av gravide, barn og familie og er en viktig investering for fremtiden.

Kommunepsykolog.

I Saltdal kommune har vi kommunepsykolog i 100% fast stilling. Psykologen skal gjennom psykologfaglig arbeid bidra til å styrke det samlede kommunale arbeidet på psykisk helse.

Helsefremmende, forebyggende og tidlig innsats rettet mot barn og unge er hovedprioriterte arbeidsområder. Psykologen jobber hovedsakelig på systemnivå gjennom deltakelse i faste tverrfaglige møter, veiledning av andre tjenester/ansatte i kommunen, generelt deltakelse i møter knyttet til saker hvor psykologfaglig kompetanse vurderes hensiktsmessig, undervisning, samt overordnet planarbeid. Psykologen jobber ca 20% klinisk opp mot enkeltsaker.

Helsestasjon – og skolehelsetjeneste

Det er etablert et godt tverrfaglig samarbeid og det er flere programmer som følges opp i 2022:

1. Jeg vet
2. Snakker sammen med
3. COS

Ungdomsråd og elevråd etterspør helsesykepleier og lege både i helsestasjon- og skolehelsetjenesten. Vi har 5 helsesykepleiere og helsestasjon for ungdom som er et gratis tilbud mellom 13-25 år. Helsestasjon for ungdom er et lovpålagt tilbud med lege, kommunepsykolog og helsesykepleier.

Røkland skole har gjennom politisk vedtak fått øke helsesykepleierressursen med 20 % i 2022 pga. utfordringer.

Jordmor 100 % stilling. Det er politisk prioritert å opprettholde full jordmordekning. Antall fødte i 2021 er 30, i 2022 er det forventet 40 fødsler.

Helsetjeneste for flyktninger: Tilbudet dimensjoneres ut fra antallet flyktninger som til enhver tid bosettes. Tilbudet er i stor grad integrert i vanlig helsestasjonsdrift for å sikre god integrering. Det er lyst ut 80 % stilling som helsesykepleier i 2022.

Det arrangeres årlig felles fagdager med oppfølgende tiltak i tråd med folkehelsplanen.

Foreldrestøtte

Kommunen identifiserer familier som har behov for veiledning, og flere virksomheter bruker foreldreveiledningsprogrammet COS.

Vi har flere tverrfaglige team:

- Barnehageteam
- Skoleteam
- Ressursteamet
- Nærværsteam følger opp elevene i skolene ved bekymringsfullt fravær.

Det er gitt Cos kurs i 4 av 6 barnehager, og det pågår i de to siste barnehagene. Skolene er ikke kommet i gang per august 2022. Det er plan om at Røkland skole starter høsten 2022.

Helsehus

Kommunen arbeider med å samle tjenestene i et Helsehus for å samarbeide og prioritere bedre. I den politiske planen skal dette tas opp i 2023. Hvis vi styrker kommunens samlede

innsats på det forebyggende og veiledende området, er det sannsynlig at det blir mindre utgifter på lang sikt. Dette kan styrke samfunnsøkonomien og den menneskelige ressurs.

2.10 Barnevern

Saltdal og Beiarn samarbeider om felles barnevern.

År	Undersøkelser	Antall tiltak
2018	50	
2019	48	46
2020	43	49
2021	61	47
2022 1. del av året	20	

I tillegg kommer tiltak på lavterskelnivå.

Barn under omsorg i 2022: 7

I tillegg kommer barn plassert i fosterhjem som et frivillig hjelpetiltak.

Barn med melding til barnevernet i 0-17 år: 6,2 % i 2021

Barn med barnevernstiltak 0-17 år er 4,4 %.

Undersøkelse med behandlingstid innen 3 måneder: 90 %

Barn kan også få plass i fosterhjem som et frivillig hjelpetiltak. Barneverntjenesten er ressurs- og lovpålagt.

Barneverntjenesten i Saltdal prioriterer forebyggende innsats, foreldrestøtte, samarbeid og lavterskeltiltak. Det er vurdert som viktig for barn og unge at tjenesten leverer et tilbud utover kjerneoppgavene. Barneverntjenesten skal gjøre seg kjent med barn og unges levekår i kommunen og påpeke mangel på tiltak, samt fremme forslag til tiltak som kan forebygge problemene. Ny reform om barnevernstjenesten gjelder fra 1.1.2022. Her har kommunen et større ansvar med fosterhjem. Kommunen må rekruttere og veilede, ha beredskapshjem og familiehjem.

Tjenesten deltar i skoleteam og nærværsteam, og kommer ved behov til skoler og barnehager. Tjenesten arbeider tverrfaglig og har god kultur over tid med samarbeid.

Kommunen har et tverrfaglig ressursteam der ingen foreldre blir avvist hvis de ber om hjelp. Dette er et lavterskeltilbud der familiestøtte og tiltak tilbys. Barneverntjenesten har vakttelefon med beredskapstid på 30 minutter. Det er en økning på vakthenvendelser- akutte situasjoner. Det er positivt at foresatte og barn/ungdom kan få hjelp raskt hos barneverntjenesten. I mange tilfeller kan problemene og konfliktene avhjelpes med konkrete råd og avtale om oppfølging.

Tjenesten deltar i læringsnettverk Salten med midler fra statsforvalteren der blant annet kompetanseheving, nye tiltak, COS, fosterhjem og traumer tas opp.

2.11 Ung data

Ung data er et kvalitetssikret og standardisert system for lokale spørreskjemaundersøkelser og ble gjennomført 1. halvdel av 2022. Ung data undersøkelsen dekker helheten i ungdoms liv og omfatter et bredt spekter av temaområder: foreldre og venner, skole, lokalmiljø,

fritidsaktiviteter, helse og trivsel, rusmiddelbruk, risikoatferd og vold. Resultater fra Ung data og Ung data junior 2022 anbefales tatt opp som tema av administrasjonen og behandles politisk.

Hovedfunn fra 2022

- Saltdal kommune skiller seg i liten grad ut sammenlignet med nasjonale tall.
- Tall på mobbing skiller seg mest negativt ut: 14% opplever mobbing minst hver 14 dag mot 10% i fylket og 7% på landsbasis.
- Tilfredshet med skole og kollektivtilbud er andre områder som også skiller seg negativt ut. I tillegg tror 24% at de vil bli arbeidsledig på et tidspunkt i livet. 17% på landsbasis.
- Kjønnsforskjeller: Jenter fremstår mer sårbare enn gutter på flere områder; lavere livskvalitet, dårligere psykisk og fysisk helse, større grad av skolevegring og mobbing.
- Psykisk helse: Noe økning etter pandemien.

Kilde: Ung data 2022 og kommunepsykolog

3.0 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

3.1 Offentlige bygninger og uteområder

Kommunen har en vedlikeholdsplan, og ansatte melder inn avvik. Midler til vedlikehold ser ut til å være for lave.

Skole- og barnehagebygg

Alle grunnskoler og barnehager er gamle og det er et etterslep på vedlikehold av byggene. Det er politisk vedtatt å bruke midler på alle grunnskolene for å bedre undervisnings- og læreforholdene.

Vurdering: Det ses på som positivt at det settes i gang en systematisk restaurering slik at undervisnings- og læreforholdene blir best mulig. Elevrådene og foresatte ønsker bedre bygg. Skolestrukturen er et tema for politikere. Det ses på som positivt at det vurderes å bruke mer midler på en god skolestruktur. Det kan med fordel brukes mer midler på skolene for å komme opp på sammenlignbart nivå i kostragruppe 5.

Planlegging ved Rognan barneskole som har 272 elever:

- Oppgradering av vinduer og ventilasjon, riving av paviljong og nytt bygg

Planlegging ved Rognan ungdomsskole som har 128 elever:

- Oppgradering av vinduer og vurdering av ventilasjon
- Lærerrømmet er på 60 m² og har 20 lærere. Dette arbeides videre med.

Planlegging ved Røkland skole som har 138 elever og voksenopplæring på rundt 25 elever:

- Sanering av formingssalen og vurdere alternative løsninger

Uteområder til skoler og barnehager

Uteområdene ved skolene er ikke fornyet, men åpner for aktivitet og lek. Det mangler utstyr og tilbud som gir både jenter og gutter bedre muligheter for aktivitet. Det er søkt om midler til uteområdet ved Rognan barneskole etter medvirkning fra elever og ansatte. Elevrådet ved Rognan Ungdomsskole har kommet med gode ideer om oppgradering av uteområdet.

Rognan Ungdomsskole ønsker et miljørom med sofa som de kan være inne og bruke i friminuttene.

Ved uteområdene til barnehager er det satt av 250 000,- i midler i 3 år, og arbeidet er startet.

Kilder: skoler og byggforvaltning

3.2 Kommunale veier, gang og sykkelveier og gatebelysning

Det er ikke alle veier som har fast dekke og asfalten er dårlig flere plasser. Alle boliger har fått veinavn og nummer.

Det er flere områder som mangler gang- og sykkelvei. Lyspunktene skiftes gradvis ut til led armatur. Trafikksikkerhetsplanen følges opp årlig.

Vurdering:

Det bør aktivt arbeides med trafikksituasjonen ved skoler, helsestasjon og barnehager for å unngå ulykker. Dette tas opp i trafikksikkerhetsplanen.

Universell utforming: Kommunen bør få et handlingsprogram for universell utforming, og har uløste oppgaver på dette området. Helsesenteret bør opparbeide handicapparkering.

Kilde: teknisk drift

3.3 Natur og nærturterreng

Det sees på som positivt at så mange er opptatt av nærmiljøet, og at kommunen er flink på medvirkning. Det arbeides med en plan for lokale turstier og løyper der også sosiale møteplasser ute prioriteres. En områdeplan for Skansenøyra sees på som positivt for å utvikle nye aktiviteter i samarbeid med frivillige. Skolene og barnehagene bruker nærmiljøet rundt virksomhetene.

3.4 Idrett

Etter koronapandemien melder flere idrettslag om lavere oppmøte og flere som har sluttet med regelmessig trening/kamper. Det vurderes som bekymringsverdig for helsa og trivsel/sosialt samspill mellom ungdommene at flere slutter med organisert idrett i ungdomsskolealder. Noen ungdommer begynner med uorganisert idrett. Det er positivt hvis kommunen kan hjelpe idrettslagene med å få flere aktive, og tilby allsidig aktivitet i skoletiden slik at de kan prøve forskjellige idrettsgrener.

Kilde: kultur

3.5 Sosialt miljø

3.5.1 Trivsel og psykisk helse

Trivsel kartlegges i elevundersøkelser og Ungdataundersøkelsen.

Trivsel i bo-området avhenger av aktive velforeninger og grendelag der de har møteplasser som fungerer. Noen har lokale lekeplasser og grillplasser der de møtes.

Å vokse opp i nabolag og lokalsamfunn preget av fellesskap, sosial samhandling og organisasjonsaktivitet fremmer psykisk helse blant barn og unge. Noen barn og ungdommer opplever ensomhet og plaging/trusler/utfrysing på skolen, i fritiden eller på nettet. Det er en folkehelseutfordring å få bukt med mobbing.

Medbestemmelse er viktig for å skape engasjement om viktige saker som elevråd og ungdomsråd tar opp. Ungdomsrådet og kultur gjøre et godt arbeid for å styrke psykisk helse med å drifte gode sosiale møteplasser både sommer som vinter.

3.5.2 Kultur, fritidstilbud og frivillig innsats

Møteplass for ungdom er etablert i sentrum på Rognan, et samarbeid mellom tjenesteområde kultur og Saltdal Frivilligsentral. Der er også Ungdomsrådet aktive med møter. Det arbeides med å holde møteplassen åpen på ettermiddagstid i ukedagene.

Yngre barn har åpent ved juniorklubben under Rognan Barnehage.

Frivillig sektor er en viktig ressurs, og det er årlig samarbeidsmøte mellom lag, foreninger, frivilligsentralen i regi tjenesteområde kultur. Folkehelsekoordinator, tjenesteområde kultur og frivilligsentralen hjelper frivillige å søke på midler. Hvert år inviterer tjenesteområde kultur og frivilligsentralen alle lag og foreninger til aktivitetsdag på Skansenøyra. Her blir også næringslivet invitert. Dette er en arena hvor lag og foreninger kan synliggjøre sine aktiviteter, barn og voksne kan prøve ut aktiviteter og næringsliv og frivillig sektor kan knytte bånd/ inngå avtaler.

Kommunen er plukket ut til å være en av fire Pilotkommuner for Frivillighetens År 2022.

En politisk valgt arbeidsgruppe er satt ned, bestående av politikere, representanter fra frivillige lag og foreninger, Eldrerådet, Saltdal utvikling og Saltdal Frivilligsentral.

Arbeidsgruppa vil i løpet av 2022 «Hedre og Ære» frivilligheten.

Mange driver dugnad, men vi mangler en overordnet frivilligplan. En slik plan kan føre til mer samarbeid mellom kommunen og frivillige foreninger.

Oversikt over hva som finnes av aktiviteter i kommunen legges ut på hjemmesiden til kommunen når lag og foreninger melder dette inn. Tjenesteområde kultur jobber med å få på plass en ny digital plattform, hvor lag og foreninger selv kan legge ut sine aktiviteter.

Vi vet at behovet for frivillig innsats vil øke.

Vi har utstyrssentralen BUA som låner ut fritidsutstyr gratis til kommunens innbyggere. Dette avhjelper skoler og barnehager når ikke alle familier har eget utstyr, og er en del av sosial utjevning.

Skolene, gymsalene og bassengene er mye i bruk på ettermiddagstid etter at koronapandemien er på hell.

Vurdering: Møteplasser for barn og unge er viktige etter pandemien. De trenger å styrke nettverk, vennskap og trivsel og ha en arena uten prestasjonspress. Å styrke fritidssektorene og det oppsøkende ungdomsarbeidet er viktige elementer i forebygging av ensomhet, mobbing og utenforskap.

Kilde: Tjenesteområde kultur og Saltdal Frivilligsentral.

3.5.3 Risikoadferd, vold og kriminalitet

I 2020 var det flere anmeldte tilfeller av vold og mishandling enn landsgjennomsnittet: 10 % her mot under 7 % i Norge. Vi har ikke oppdaterte tall fra politiet fra 2022. «Felles ansvar» hjelper ungdom med risikoadferd, er lokalisert i Bodø og en medarbeider på Fauske og arbeider med kriminalitet og rusforebyggende tiltak for ungdom fra 12 år. De jobber også aktivt inn mot skoler.

Det er økende kriminalitet på nett som mobbing, trusler, tilgang til narkotika, bilder/video av vold og seksuelle overgrep.

Politiet arbeider forebyggende med 2 politiråd i året sammen med kommunen, og har regelmessige foredrag, samt møter med skoler i kommunen.

Konfliktrådet arbeider med saker fra Saltdal og prøver å finne gode løsninger som begge parter kan leve med. Saker kan være konflikter, vold, trusler, stjeling, rus ol. Ungdom som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet kan få et oppfølgingsteam.

Vurdering: Det sees på som positivt at det er jevnlig samarbeidsmøter med politi, skole, kultur og andre samarbeidspartnere for å tenke, ha dialog og samarbeide forebyggende. Foreldrerollen og foreldrestøtte bør også være et diskusjonstema. Saltdal VGS sitter i samarbeidsfora KOG for Indre Salten (koordineringsgruppen til konfliktrådet), som møtes hver 3. uke. Det er ønskelig at barnevernet i Saltdal også deltar her. Her sitter vgs fra Fauske/Saltdal, barnevern fra Fauske, politiet, politijurist for påtale, Felles Ansvar og kriminalomsorgen. Det sees en økning av vold i barneskolealder ved juniorklubben. Foreldre og kulturarbeidere bør samarbeide om å hjelpe barn og unge å løse konflikter ved hjelp av ord i stedet for vold.

Kilde: Politiet og kultur

3.6 Biologisk og kjemisk miljø

3.6.1 Radon

Radon måles i offentlige bygg etter rutiner fra Helse-og miljøtilsyn Salten, og avvik følges opp av bygningsteknisk avdeling. Det er økt risiko for lungekreft hvis røyking og forhøyede radonforekomster opptrer samtidig.

3.6.2 Drikkevannskvalitet, avløp og legionella

Saltdal har god drikkevannskvalitet. I 2020 har vi tilfredsstillende resultater mht. e-coli og stabil leveranse av drikkevann. Etter regler fra Mattilsynet tar teknisk drift ukentlige vannprøver fra forskjellige plasser. Private vannverk måler kvaliteten selv årlig når det er mer enn 3 husstander koblet på.

Vann og avløpsnett har et rehabiliterings- og vedlikeholdsetterslipp i Rognan-området. Her er ledningsnett 30-60 år gammelt med en antatt levetid på 30 år. Andel fornyet kommunalt ledningsnett de siste 3 år er 0,36 %.

Teknisk drift arbeider etter planen for utskifting av gamle vann- kloakkrør. Gamle kummer skiftes ut, noe som er til hjelp ved påkobling til brannbil. De siste årene er rør i Tyriveien, Rognvegen og Vensmoen skiftet ut.

De siste årene er det blitt problemer etter styrtregn for noen hus fordi det er koblet på mange sluker til kloakkrørene. Husstander kan oppleve at de får overvann i kjellere. Teknisk drift arbeider med dette.

Brannuttak er koblet på vannrørene. Det er OK med uttak av vann i Rognan og Røklandområdet. Det kan oppstå mangel på vann i Junkerdal ved brann.

Legionella måles i offentlige bygg med dusjer og kjøletårn. Der det oppdages avvik, rettes dette opp. For å unngå vekst av legionella ved Saltdal Sykehjem lages det skille mellom varmt og kaldt vann. Det er dialog og rutiner for samarbeid mellom byggforvaltning og Helse- og miljøtilsyn Salten.

Kilde: Folkehelseprofilen 2022, byggforvaltning og teknisk drift

3.6.3 Støy og forurensing

Det er få klager på støy og forurensing. Teknisk drift bruker spyl- og kostemaskinbil for å ta bort støvproblemer i tettbygde strøk.

Kilde: teknisk drift

4.0 Helserelatert adferd

4.1 Levealder

Gjennomsnittlig levealder for kvinner er 83,8 år og menn er 77,8 år. Forventet levealder øker med utdanningsnivå.

4.2 Fysisk aktivitet og naturopplevelser

Kommunen har en delplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser. Alle voksne og eldre anbefales å være moderat fysisk aktive i minst 2,5 til 5 timer i løpet av uken. Dette vil si omtrent 20-40 minutter hver dag. Økes aktivitetsnivået til høy intensitet eller anstrengelse, kan tiden halveres. Dette høres mye ut, men all aktivitet teller og du kan fordele tiden utover alle dagene slik du selv ønsker.

Vurdering: Det er 3 av 10 voksne som er nok fysisk aktive. Jo mindre barna er, jo mer fysisk aktive er de. Det vurderes som viktig å tilrettelegge og motivere alle aldre for mer og allsidig bevegelse.

Kilde: FHI

4.3 Idrettsanlegg og nærmiljø

Saltdal har god anleggsdekning. Nyere ønsker til ungdom er skateplass og motorsport. En rampe for skate er laget av frivillige ved Slipen. Det er satsing på utvikling av nærmiljøplasser i samarbeid med lag og foreninger. Kommunens satsing på Skansenøyra har gitt økt bruk. I sommertiden samles flere ungdommer i sentrum, og parkene kan med fordel tilrettelegges for mer aktivitet annet enn grønne plener å sitte på.

Vurdering: Det kan med fordel lages flere områdeplaner for å neste omgang å søke midler for aktivitet og tilrettelegging. Ved Røkland/Kaleido er det nå laget et nærmiljøanlegg av frivillige/privat næringsliv. På Vensmoen er det laget anlegg for allsidig aktivitet de siste årene, og en løpebane er snart ferdig.

4.4 Turløyper

Telltur, sykkelløype og trimkasser er gratis og populært. Kommunen arbeider med frivillige og frivilligsentralen med brosjyre og informasjon om de flotte turmålene i kommunen. Frivilligsentralen har i 2022 fått trykket opp en 5 årsbrosjyre.

Saltdals behov og ønsker blir årlig revidert i plan for fysisk aktivitet og idrett fra kulturkontoret. Det kan med fordel lages en plan for stier og turløyper

4.5 Fysisk aktivitet til barn og unge

Barn i alderen 6-17 år bør være i aktivitet i minst 60 minutter per dag. Det er 42 % som bruker over 4 timer fremfor en skjerm daglig utenom skoletiden. Dette er bekymringsverdig og gjør ungdommene mer inaktive. Det antas at et attraktivt og variert fritids- og kulturtilbud kan redusere skjermbruken. Noen ungdommer trenger et mer adrenalinkick i fritiden, og noen igjen kompensere for dette med å ruse seg. Skolene har tiltak for elever som i liten grad deltar i fysisk aktivitet eller gym, og prøver i samarbeid med foresatte å ha fokus på et aktivt liv til elevene.

Kilde: Ung data 2022

4.6 Kroppsvekt

Det er 28 % av 17 åringer som møter til sesjon som er overvektige mot 22 % i Norge. Livsstilsykdommer øker med vekten. Av forebyggende arbeid har vi kostveiledning og sunne kantiner i skolene. Frisklivssentralen har 50 % stilling. Flere sliter med motivasjon for å bevege seg de anbefalte 30 minutter om dagen, og ungdom slutter med konkurranseidrett i ungdomsskolealder. Vi har helsefremmende skoler, og kost og aktivitetsvaner dannes i tidlige barneår. Tilgang på mye mat og usunn hurtigmat er en folkehelseutfordring.

Vurdering: Det kan med fordel legges fokus på mer bruk av fisk, grønnsaker og frukt i skoler og barnehager. Sunn mat bør tilbys i alle kantiner. Motivasjon til å delta på daglig aktivitet gis ut årlig. Arbeidsplassene kan oppfordres til å ha egne motivasjonskampanjer.

Kilde: Folkehelseprofilen 2022

4.7 Tobakk, rus og spilleavhengighet

Røyking blant voksne av begge kjønn i Norge er 8 % i 2021. Det er 15 % i Norge som bruker snus. Skolene har røykfri kampanjer. I 2016-2020 var det 9,3 % av gravide kvinner som røykte i starten av svangerskapet. Dette var høyere enn landsgjennomsnittet som var 3,4 %.

I 2016-2020 var det 9,3 % gravide i Saltdal som oppga at de røykte i begynnelsen av svangerskapet, oppgitt i prosent av alle fødende med røykeopplysninger. Dette tallet skiller seg ut da det på landsbasis bare var 3.2 %.

Kilde: FHI og folkehelseprofilen.

Alkohol:

Det anslås at det er rundt 400 Saltdalinger som kan ha et skadelig alkoholbruk. 1-2 % har så store problemer at de kan anses som rusmiddelavhengige og 8-10 % har et drikkemønster som er skadelig for helsen. Dette bør tas hensyn til ved vurdering av skjenkebevilling som innvilges av kommunen. Alkoholloven sier at vi skal ha en oppdatert alkoholpolitisk handlingsplan. Denne skal inneholde en vurdering av situasjonen og beskrive tiltak. Det anses vanskelig å gjøre noe med alkoholavhengighet når alkohol er et lovlig rusmiddel og selges med tillatelse fra myndighetene. Det forebyggende arbeidet kan styrkes.

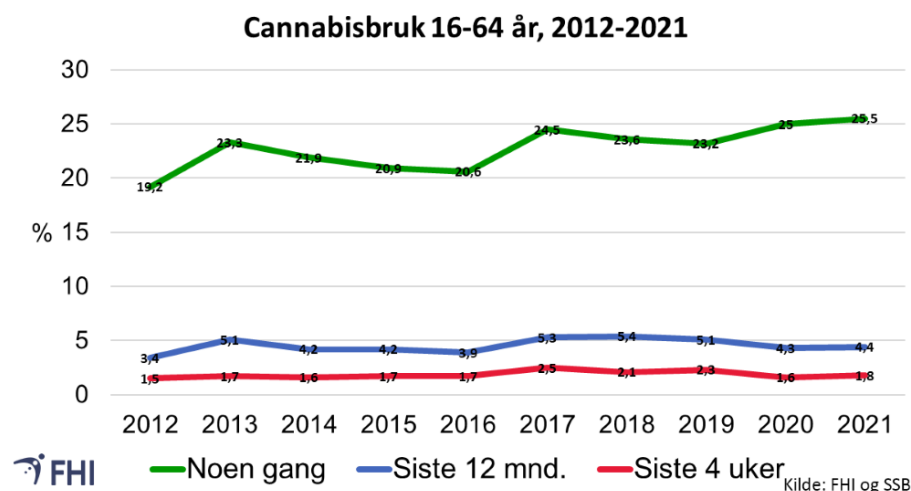
I 2021 var den registrerte alkoholomsetningen 7,44 liter ren alkohol per innbygger 15 år og eldre. Dette tilsvarer 330 halvlitere øl eller 82,5 flasker vin 12 %. Alkoholomsetningen i Norge går opp. I tillegg kommer taxfree og grensehandel.

Kilde: FHI.no og avogtil.no

År 2021	% begge kjønn	% menn	% kvinner
andel som drikker alkohol ukentlig	35	42	28
Andel som drikker minst 6 enheter ved samme anledning	5	8	2
Kilde: SSB			

Narkotika

Cannabis er det mest brukte illegale rusmidlet i Norge. En av fire har prøvd cannabis i løpet av livet i Norge, mens rundt 4 prosent oppgir å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder. De sentralstimulerende stoffene kokain, ecstasy/MDMA og amfetaminer er de mest brukte illegale rusmidlene etter cannabis. Også disse stoffene er mest utbredt blant menn og i de yngste aldersgruppene. Rusforebyggende arbeid til ungdommer er kultur og frivillige som arrangerer rusfrie konserter, turer, klubbkvelder ol. Grunnskolene har rus som tema og politiet arbeider forebyggende.

En undersøkelse gjort av FHI i februar 2022 viser at bare 6 prosent av elevene på videregående skole (hele landet) svarte at de hadde brukt cannabis den siste måneden.

Kilde: Folkehelseinstituttet og SSB

Spilleavhengighet: Det er 1 % av befolkningen som trolig har et problem med gambling og pengespill. I Saltdal vil det si 46 personer statistisk sett. Det totale spillmarkedet i Norge utgjør i netto omsetning mellom 12,9 og 13,3 milliarder kroner i 2021. Ungdom spiller mer enn før, og mange tilbringer mye tid fremfor skjermen. Vi har voksne som er spilleavhengige, og det er 40 % av overskuddet til Norsk tipping som går til reklame for pengespill i medier. Lokalt har vi forebyggende arbeid til ungdom med møter med elever og foresatte i grunnskolen der det tas opp fornuftig databruk og holdninger.

Kilde: HelseNorge og lotteritilsynet.

4.8 Kosthold og tannhelse

Foreldre, tannhelsetjenesten og helsestasjon veileder barna med tannhelsen. Barnehagene og skolene følger nasjonale retningslinjer med mindre bruk av sukker, juice og saft.

Det er tilbud om lunsj i elevdrevet kantine ved ungdomstrinnet. Ikke alle spiser frokost. Det er sammenheng mellom det å spise frokost og ha gode kostvaner ellers.

Andel barn med karies i 2021:

Alder	Null hull i %, Nordland
3 år	95,4
5 år	85,2 %
18 år	29,1 %

3 og 5 åringer har en litt høyere verdi enn landet som helhet. 18 åringer har en litt lavere verdi enn landet som helhet.

Kilde: Nordland fylkeskommune, tannhelse

5.0 Helsetilstand

5.1 Tjenester i helse- og omsorg

Helse- omsorgs og sosialplanen «Bedre helse for alle» gjelder for 2020-2030. Den peker retning for helse- og omsorgstjenestene gjennom vedtatte mål for feltet.

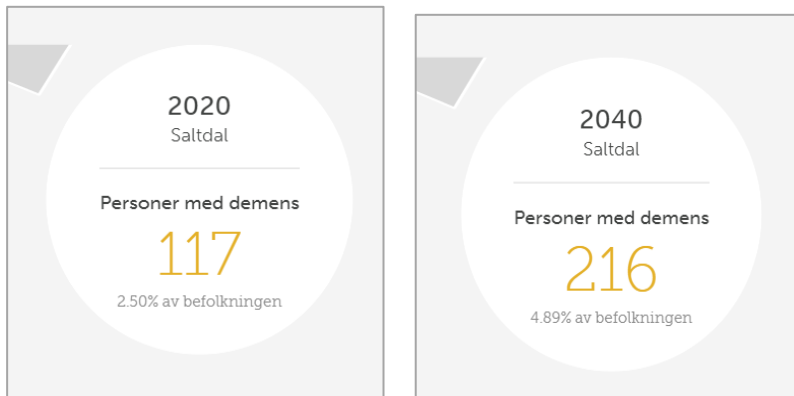
Det er Tildelingskontoret som i det daglige forvalter helse- og omsorgsressursene i tråd med Helse- og omsorgstjenesteloven og kommunens vedtatte tildelingskriterier. Tildelingskontoret rapporterer status fire ganger i året til Helse- og omsorgsutvalget. Rapportene viser en jevn økning i antallet søknader innenfor alle de områdene. Dette er i tråd med de demografiske endringene der antallet eldre øker. En annen demografisk endring som har betydning for Helse- og omsorg er at andelen unge er synkende og at det blir lavere tilgang til arbeidskraft innenfor helsefag.

Kommunen iverksetter i 2022 satsning på hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering for å hjelpe innbyggerne til å leve aktive og friske liv. Dette er et arbeid som gjennom kulturendring skifter fokuset på hva man kan gjøre for pasientene til et individbasert perspektiv gjennom en «hva er viktig for deg»-holdning.

Fordi flere av innbyggerne blir eldre skjer det en økning i antallet personer som rammes av demenslidelser. Kommunen har flere tjenester som bidrar med hjelp til de som rammes.

Knaggen aktivitetssenter tilbyr avlastning til pårørende gjennom dagaktivitet for demente. Kommunen har et hukommelsesteam som utreder demens og hjelpe- og avlastningsbehov. Hjemmesykepleien tilbyr omfattende hjelp til de hjemmeboende og både sykehjemmet samt Korttid og rehabiliteringsavdelingen på Fløyveien 20 tilbyr avlastningsopphold.

Demens: Det er forventet en økning av demens pga. høyere alder hos befolkningen.

Vurdering: Vi møter utviklingen med å satse på forebyggende arbeid slik at eldre kan bli boende hjemme lengst mulig. Velferdsteknologi, digitalisering og økt bruk av hjemmetjenester er viktige virkemidler.

5.2 Psykisk helse og rus

Antall med psykiske symptomer/lidelser er 743. Det er en økning av henvisninger og behov for tjenester fra psykisk helsetjeneste. Pr mai 2022 er det registrert 65 -70 mottakere av tjenestetilbudet, mot 58 i 2019. Det er venteliste for psykiske helsetjenester og søkere med barn prioriteres. Psykisk helsetjeneste innehar totalt 3,4 årsverk og skal jobbe målrettet mot pasientgruppene som faller under hovedforløp 1 og 2 i henhold til *veilederen for kommunalt psykisk helsearbeid og rusarbeid for voksne (Helsedir.)*. Hovedforløp 1 er milde og kortvarige problemer, og forløp 2 er kortvarige alvorlige problemer/lidelse og langvarige mildere problem/lidelse.

I begge forløpene skal det jobbes med forebygging/tidlig innsats og behandling. Grunnet lav stillingsandel i tjenesten så blir *behandling* prioritert.

Andel personer med psykiske helseutfordringer er økende og flere kvinner enn menn plages. Det sees også en økning blant unge voksne med barn. Angst og tilbakevendende depresjon er mest utbredt, men det er også en stor andel med posttraumatiske lidelser og personlighetsforstyrrelser. Psykisk helsetjeneste ser også en økning ang utfordring knyttet til generell livsmestring og ensomhet.

Psykisk helsetjeneste innehar et godt tverrfaglig samarbeid med både fastleger, helsestasjonen, kommunepsykolog, barnevern, spesialisthelsetjenesten og nav. I tillegg er det inngått et samarbeid med Frisklivssentralen vedr «kurs i depresjonsmestring» (KID) og søvnhygiene til voksne. I 2022 er det 9 deltagere ved KID-kurs. Dette er et kurstilbud som i perioder har ligget brakk grunnet ressurser. Ved slutten av 2022 vil tilbudet frafall hvis det ikke tilføres mer ressurser til tjenesten. Dette skyldes at det ved årsskifte 22/23 er stopp på midler fra Statsforvalter.

Det er heller ikke midler for å utdanne instruktører til «kurs i belastningsmestring», noe som er ansett til å være et viktig forebyggende tilbud. Dette tilbudet tenker tjenesten kan favne flere tjenestemottakere, og være et lavterskeltilbud.

Psykisk helsetjeneste ivaretar personer fra 18 år og oppover. Det har tidligere vært utført forebyggende tiltak mot ungdom i videregående skole, men etter nedskjæringer i tjenesten så har dette blitt avsluttet.

Det er en utfordring å gi tidlig nok hjelp ved psykiske plager og lidelser. Helsestasjonen samarbeider med 2. linjetjenesten for å hjelpe barn og unge. Ressursteamet samarbeider mest mot familier. For å forebygge psykiske lidelser er det viktig med mestring, trygghet, noen å snakke med og gode sosiale møteplasser. Her er ansatte i skoler, barnehager og kultur viktige ressurspersoner til barn og unge i en sårbar alder.

Utfordringer til psykisk helsetjeneste:

- Ikke kapasitet til alle som trenger hjelp. Venteliste. Det trengs en økning i ressurser til tjenesten slik at det står i samsvar med behovet for tjenester.
- Ønske om å arbeide forebyggende til elever ved Rognan ungdomsskole og Saltdal VGS, er ikke mulig med de ressursene tjenesten innehar pr d.d.
- Ønske om å utdanne ansatte innen belastningslidelser som et forebyggende tiltak er ikke mulig innenfor budsjettet
- Mangel på støttekontakter gir økt behov i hyppighet av oppfølgingen som gis fra tjenesten.

Av positive hendelser er det blitt etablert et ukentlig tilbud, 2 timer hver onsdag, med aktivitets- og sosialiseringstilbud i Sparebank1 Arena. Dette tilbudet er kun for mottakere av psykisk helsetjeneste og er driftet på midler fra Statsforvalter. I hallen har vi en time med fysisk aktivitet som eksempelvis styrketrening, yoga, teppecurling, bordtennis etc. og en time med felles lunsj.

Kilde: folkehelseprofil og psykisk helsetjeneste

5.2.1 Utfordringer i rusomsorgen

Det er 30 -35 voksne brukere i kommunen, som vi må vurdere som «tyngre» brukere. Disse får oppfølging og bistand fra Rus/ psykiatritjenesten som har base på Vensmoen. Flere av

brukerne har liten eller ingen boevne, og trenger hjelp til ulike behov. Praktisk hjelp, kost/ernæring, medisiner, helsehjelp og veiledning/ samtaler.

Kommunen har et heldøgntilbud (institusjon) for denne målgruppa med 4 plasser, Fløyveien 18 på Vensmoen. Dette er et viktig tilbud for brukere som ikke er i stand til å bo alene i egen bolig, der noen av disse vil skape store problemer/ utfordringer for samfunnet rundt uten slikt tilbud.

De aller fleste av disse brukerne sliter med sammensatte utfordringer, samtidige rusproblemer og psykiske problemer. Flere har ofte tilleggsproblemer av mer helsemessig/ somatisk karakter.

Rus-/ psykiatritjenesten har et godt samarbeide med legetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Det er personavhengig hvor godt samarbeidet og oppfølgingen er med de samarbeidende tjenestene. Ruskoordinator koordinerer samarbeidet med spesialisthelsetjenesten, og deltar i ulike samarbeidsfora i kommunen, som Nav, tildelingskontoret og boligkontoret.

Det er mørketall i kommunen når det gjelder rusproblemer og spilleavhengighet. Som i alle andre kommuner er det mange som sliter med slike problemer. Noe fanges opp av fastlegen, men ikke alle vil ha hjelp av rus/psykiatritjenesten og skjuler sine problemer.

Det har gjennom politiske vedtak de siste år vedtatt redusert bemanning, noe som innebærer en svært sårbar drift.

Per nå har vi en prosjektstilling finansiert av Statsforvalter for å øke kapasiteten til oppfølging og hjelp, og for å motivere til mer aktivitet/sysselsetting for målgruppa.

Et annet positivt tilbud er gratis mat og brød fra butikker i nærområdet, noe som letter på den økonomiske situasjon til den enkelte bruker, samt mer sunt kosthold.

Vurdering: Vi har flere av de hjemmeboende brukere med rus/psykiske utfordringer som trenger tettere oppfølging, og etter hvert må disse inn i heldøgns boliger for at de skal få et forsvarlig tilbud. Vi erfarer at denne målgruppen blir større, og at det er nødvendig med flere ressurser i form av bemanning. De aller «tyngste» innen målgruppa rus/ psykisk er svært ressurskrevende, faglig og økonomisk. Vi ser behovet for et interkommunalt tilbud, der en kunne tilby akutt plass/ opphold for noen dager, når noe spesielt oppstår. I dag har vi problemer med å få denne gruppen inn, både på KAD/ sykehjem eller inn i spesialisthelsetjenesten for kortere opphold. Vi må fortsette det gode arbeidet ute i familiene og prioritere forebygging. Det bør vurderes om vi har et tilfredsstillende tilbud til personer med rusproblemer og/eller psykiske lidelser. Det burde være et akutt tilbud til brukere med rusproblemer. Disse brukerne opplever å bli avvist fra sykehus og sykehjem når de har abstinensproblemer. Det er en økning i 2021 av nye henvisninger og behov for tjenester fra psykisk helsetjenester. Nå er det 58 mottakere av tjenester. Andel personer med psykiske plager er økende og flere kvinner enn menn plages. Angst og depresjon er mest utbredt og ensomhet i hverdagen er problematisk.

I 2022 er det blitt et lovkrav om å ha en rådgivende enhet innenfor rus.

Kilde: Psykisk helsetjeneste

5.3 Hjerte- og karsykdommer

Utbredelsen av hjerte og karsykdommer er litt lavere landsnivået. Mange bruker kolesterol eller blodtrykksenkende midler. Antall med hjerte/karlidelser: 610

5.4 Diabetes mellitus

238 personer har diabetes i Saltdal. Det antas at det er mange med uoppdaget diabetes. Kommunen har diabetessykepleier i 20 % stilling som starter høsten 2022, og fastlegene følger opp pasientene. Diabetes type 2 kan forebygges og bedre reguleres med sunn livsstil som mer fysisk aktivitet og sunt kosthold. Pga. livsstil og økt vekt i befolkningen er det en sannsynlig økning i antall mennesker med diabetes fremover.

5.5 KOLS og astma

Antall personer med KOLS og astma er som resten av landet. Flere unge er plaget med allergi fra pollen eller husdyr og får medikamentell behandling for det. Antall personer med KOLS: 56. Antall med astma: 89

5.6 Muskel- og skjelettlidelser

Muskel og skjelettlidelser er en vanlig lidelse for sykemelding sammen med psykiske lidelser. Det er flere kvinner enn menn som har plager fra muskler og skjelett. Plager kan skyldes inaktivitet, stress, psykiske plager og belastninger.

Antall med muskel-skjelettlidelser: 1369

Fysioterapeut vil framover arbeide målrettet arbeid med fysisk aktivitet i barnehagene.

Vurdering. Mer fysisk aktivitet i barnehager og skoler kan forebygge senere lidelser, og skape gode livsvaner.

Basseng: Mange med muskel og skjelettlidelser bruker bassengene på Rognan og Røklund.

Gymsaler og idrettshaller: Har mange brukere i alle aldre.

Kilde: Folkehelseprofil og kommuneoverlege. Antall pasienter er de som er registrert med denne diagnosen i Helseneterets datasystem MedRave4 det siste året.

5.7 Kreft

Antall døde av kreftsykdommer i lunger, bryst og fordøyelsesorganer og prostata er som gjennomsnittet i Norge. Noen av kreftformene kan forbygges med sunn livsstil, god ernæring, fysisk aktivitet og gode solvettregler.

I Saltdal er antall pasienter med kreft økende. Det er flere nye tilfeller av tykk- og endetarmskreft enn landsgjennomsnittet. Saltdal har i år 2011-2020 101 tilfeller per 100 000 mot landsgjennomsnittet som er 82. Kilde: Folkehelseprofil 2022.

Det er flere eldre, flere lever lengre med kreft, det er nye medisinbehandlinger og mer vedlikeholdsbehandling. Flere av prosedyrene og oppfølgingen etter kreft foregår i hjemkommunen etter ønske fra pasienten. Mange får livsforlengende behandling. Ikke all behandling kan foregå i pasientens hjemkommune. Det er et godt samarbeid med Nordlandssykehuset, og det kommer snart tarmscreening. Det er et godt fungerende teamarbeid mellom kreftsykepleier, fastlege og spesialisthelsetjenesten, og hjemmetjenesten og sykehjemmet kan tilby palliativ hjelp der det er forsvarlig i forhold til helsetilstand og oppfølging. I løpet av 2022 blir det et eget rom på Heimly for kreftbehandling og andre behandlinger som behov for væske, blod og injeksjoner i tråd med hverdagsrehabilitering. I Saltdal er det ansatt 80 % kreftsykepleier, og det utdannes en til sykepleier med videreutdanning i kreft i hjemmetjenesten. Sykehjemmet har et eget «gjesterom» der lindrende omsorg tilbys. I Saltdal er det kreftsykepleier som koordinerer den lokale innsatsen.

Kilde: kreftsykepleier og Kreftforeningen

5.8 Smittsomme sykdommer og antibiotika

Det er god vaksinasjonsdekning. Helsestasjonen tilbyr vern mot smittsomme sykdommer og oppgradering av grunnvaksiner og ved reiser til utlandet. Noen takker nei til vaksiner, og disse følges målrettet opp. Anbefalte retningslinjer for mindre bruk av antibiotika følges. Det har vært et omfattende arbeid med å vaksinere befolkningen for covid-19. 82 % av alle innbyggere har fått 1.dose med covid -19 vaksine. 78 % har fått 2. dose og 64 % har fått 3. dose.

Kilde: Saltdal Helsesenter

5.9 Koronapandemien

Korona har vært en krevende utfordring fra mars 2020 til mars 2022. Risikovurderinger er gjort, og tiltak iverksatt. Det er nå fortsatt beredskap for å ta imot en evt. ny smitteoppblomstring til høsten 2022.

Flere forhold har virket negativt for barn og unge.

Vurdering: Effekten av pandemien har slått uheldig ut for folkehelsen. Det er utfordringer innenfor rus, ensomhet, psykiske symptomer, dårligere oppfølging av andre lidelser, mer bruk av barnevern. Barn og unge bør følges spesielt godt opp fremover.

Kilde: FHI og virksomheter i Saltdal kommune

5.10 Dødsårsaker

Selv mord og overdoser utgjør en stor andel av dødsårsakene blant unge og voksne mellom 15 og 39 år. Disse 5 enkeltårsakene fører til flest dødsfall: lungekreft, hjerteinfarkt, hjerneslag, demens og kols.

Det er en rekke risikofaktorer som innbyggerne selv kan påvirke ved å endre adferd eller levevaner.

Kilde: FHI.

6.0 Skader og ulykker

Mange skader skjer i ruspåvirket tilstand. Hos eldre er det 30% av skadene som skjer i hjemmet med fall. Det anses som god satsing med balansetrening, styrketrening til eldre og oppfordring til å gjøre mest mulig i dagliglivet selv, også ved hjemmetjenester. Friskliv har balanse- og gåtrening.

Vurdering: Det kan være fornuftig med større fokus på forebyggende hjemmebesøk til brukere. Hjemmebesøket er helsefremmende og kan fange opp risiko som brann, fall, ensomhet, overmedisinering osv. Det bør være økt fokus på hverdagsmestring, økt deltakelse i andre aktiviteter og tiltak som rehabilitering i hjemmet - en endring fra passiv mottaker til aktiv deltaker.

Kilde: Bedre helse for alle

6.1 Skader i trafikken

Kommunen har innført 30 km/t soner i tettbygde strøk og flere har fartsdempere.. Veibelysningen er god, men noen strekninger mangler det helt. Det satses på refleksdager og oppførsel i trafikken som gående og syklende ved skolene og barnehagene.

Vi er trafikksikker kommune, men vi har manglende registrering av nesten- uhell i trafikksituasjoner ved skoler og barnehager. Det er farlige situasjoner rundt Rognan Barneskole, Rognan Barnehage, Helsesenteret og veien opp til Rognan Ungdomsskole.

Det bør satses mer på rusforebyggende opplysningsarbeid i skoler fordi mange av skadene skyldes kjøring i ruspåvirket tilstand.

Alkohol, narkotika og trafikkfarlige legemidler er årsak til nesten halvparten av alle dødsulykkene i trafikken. Ca. hver 4. bilist i Nordland har promillekjørt. Dette øker ulykkesrisikoen kraftig.

Trafikkulykker der Salten Brann har bidratt:

2019	2020	2021	2022
11	10	5	

Vurdering: En farlig trafikksituasjonen ved Helsesenteret og Rognan barneskole er tatt opp av foreldre i 2022. Flere innbyggere har tatt opp at det er farlig å komme seg over veien til Skansenøyra. Henvendelser følges opp i trafiksikkerhetsplanen som revideres i 2022. Trafiksikkerhetsplanen følges opp av plan og utvikling årlig, og det settes av midler for å utbedre prioriterte tiltak. I all hovedsak har Rognan og tettstedet et godt utbygget gang- og sykkelvegnett. Dødsulykker og alvorlige skader er i all hovedsak lokalisert til Europaveger der fartsgrensen er høy. På kommunale veier er dødsulykker og alvorlig skadde nesten fraværende. Kommunen har satt i gang arbeid med å redusere fartsgrense gjennom Rognan sentrum (Kirkegata). Trafiksikkerhetsplanen har som første prioritet utbedring av kryss Kirkegata /Jernbanegata.

Kilder: Trafiksikkerhetsplanen og Salten Brann

6.2 Uhell i barnehager og skoler

Skolene har rutiner for kontroll av aktivitetsanlegg og lekeplasser på skolens uteområde og registrerer skader.

De ansatte har opplæring i førstehjelp og med seg førstehjelpsutstyr på turer. Hjelm brukes ved sykling, skøyting og i skibakker.

Oversikt over uhell og nestenuhell bør registreres i barnehager og skoler.

Kilder: Skoler og barnehager.

6.3 Drukning

Ingen druknede i 2017-22. Svømmeopplæringen ved barneskolene tilbys alle elver, og noen barnehager har svømmeopplæring. I koronatiden mars 2020-22 har bassengene vært stengt. I tilknytning til svømmeopplæringen er det førstehjelpskurs til elevene. Noen årskull mangler nå førstehjelpskurs.

Vurdering: Ventilasjonsanlegget er skiftet ved Rognan svømmehall. Røklund har et fungerende varmtvannsbasseng som brukes av grupper.

Kilder: Skoler og bygningsteknisk avd.

6.4 Boligbranner

2019	2020	2021	2022
2	2	1	1

Vurdering: Kommunen samarbeider med Salten brann om prosjektet «Trygg hjemme». Brann og forebygging tas opp av ergoterapeut, hjemmetjeneste og psykiatritjeneste når de er innom brukere. Forebyggende besøk vurderes å ha effekt der det vurderes komfyrvakter og røykvarsler. En aktivitetsplan bør utarbeides i 2022- slik at arbeidet kan bli systematisk, knyttet til budsjettet og med en plan for hva det er kommunen ønsker å prioritere. I 2021 var det 1 brann i bygning, 2 brann i skorstein, 2 brann i campingvogn/telt, 1 brann i utmark og 1 branntilløp på institusjon.

Kilde: Salten Brann

Kilder

- Folkehelseinstituttet FHI
- Kommunehelse statistikkbank
- Kostra
- Bufdir
- Kreftforeningen
- Helsedirektoratet
- Statistisk sentralbyrå. Statistikkbanken
- Utdanningsdirektoratet. Grunnskolens informasjonssystem
- Saltdal Frivilligsentral, årsrapport
- Saltdal kommune, Ung-dataundersøkelsen 2022
- Saltdal kommune, Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser
- Saltdal kommune, Frisklivssentral, årsrapport
- Saltdal kommune, Rusplan og alkoholpolitisk handlingsplan
- Saltdal kommune, Bedre helse for alle 2020-2030
- Saltdal Videregående skole
- Salten brann
- Kommunal-rapport.no Kommunebarometeret
- Ansatte og innbyggere i samtaler, per telefon og e-post
- FHI Ekspertgruppe- konsekvenser av koronapandemien i barnehager og skoler
- Program MedRave4 Saltdal Helsesenter, kommuneoverlege
- Oppvekstbarometer 2022 og folkehelseprofil 2022

Oppvekstprofil 2022. De siste tallene fra Ung data 2022 er ikke kommet med.

Oppvekstbarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenlignes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og

fylker kan ha ulik alders- og kjønns sammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I [Kommunehelse statistikkbank](#) finnes flere indikatorer og utfyllende informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en utfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Oppvekstbarometer for Saltdal
Befolkning	1 Andel barn, 0-17 år	19,6	19,3	20,6	prosent	
	2 Innvand. og norskf. med innv.foreldre	11,1	11,9	19,5	prosent	
Levekår	3 Vedvarende lav inntekt	11	10	12	prosent	
	4 Vedvarende lav inntekt, lokal grense	9,4	9,3	12	prosent	
	5 Inntektsulikhet, P90/P10	2,4	2,6	2,8	-	
	6 Bor trangt, 0-17 år	20	19	19	prosent	
	7 Barn av enslige forsørgere	13,4	16,6	14,8	prosent	
	8 Barn med barnevernstiltak, 0-17 år	5,5	4,8	4,1	prosent	
	Barnehage og skole	9 Bemanning i barnehage, oppfylt	77	75	69	prosent
10 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. tr.		28	27	23	prosent (k)	
11 Laveste mestringsnivå i regning, 5. tr.		28	28	24	prosent (k)	
12 Trives på skolen, 7. trinn		82	84	88	prosent (k)	
13 Mobbes på skolen, 7. trinn		8,3	7,1	5,9	prosent (k)	
14 Gjennomsnittlig grunnskolepoeng		42,9	42,1	42,3	poeng (k)	
15 Gjennomføring i vdg. opplæring		72	73	78	prosent (k)	
Fritid og nærmiljø	16 Fornøyd med lokalmiljøet, 2019	68	64	68	prosent (a,k)	
	17 Fornøyd med treffsteder, 2019	41	48	49	prosent (a,k)	
	18 Med i fritidsorganisasjon, 2019	68	61	65	prosent (a,k)	
	19 Fortrolig venn, 2019	91,3	88,5	90,1	prosent (a,k)	
	20 Ensomhet, 2019	21	24	22	prosent (a,k)	
	21 Skjermtid over 4 timer, 2019	43	40	34	prosent (a,k)	
	22 Kan svømme, 17 år	-	89	87	prosent (k)	
Helse og helseatferd	23 Fornøyd med helsa, 2019	64	66	70	prosent (a,k)	
	24 Psykiske plager, 2019	12	16	15	prosent (a,k)	
	25 Psykiske sympt./lidelser, 15-24 år	192	182	166	per 1000 (a,k)	
	26 Svøvnproblemer, 2019	23	27	28	prosent (a,k)	
	27 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	22	28	27	prosent (k)	
	28 Overvekt og fedme, 17 år	28	27	22	prosent (k)	
	29 Reseptfrie smertest. ukentlig, 2019	14	19	17	prosent (a,k)	
	30 Alkohol, har vært beruset, 2019	10	16	13	prosent (a,k)	

Forklaring (tall viser til linjennummer i tabellen ovenfor):

* = standardiserte verdier, a = aldersstandardisert og k = kjønnsstandardisert

** = tall fra Ungdataundersøkelsen mangler, les mer om [mulige årsaker](#)

1. 2021. 2. 2021, 0-17 år. 3. 2017-2019, barn (0-17 år) som bor i husholdninger som i en treårsperiode har en gjennomsnittlig inntekt under 60 % av nasjonal median. 4. 2017-2019,

barn (0-17 år) som bor i husholdninger som i en treårsperiode har en gjennomsnittlig inntekt under 60 % av kommunal median. 5. 2019, forholdet mellom inntekten til den personen som befinner seg på 90-prosentilen og den som befinner seg på 10-prosentilen. 6. 2020, trangbodddhet defineres ut ifra antall rom og kvadratmeter i boligen. 7. 2018-2020, 0-17 år, av alle barn det betales barnetrygd for. 8. 2020, omfatter hjelpetiltak og omsorgstiltak. 9. 2021, barn som går i barnehager der kravet til både grunnbemanning og pedagogisk bemanning er oppfylt. 10./11./12./13. Skoleårene 2018/2019-2020/2021. 14. 2018-2020, ved avsluttet grunnskole på 10. trinn. 15. 2018-2020, omfatter elever bosatt i kommunen. 16. U.skole, svært eller litt fornøyd. 17. U.skole, svært bra eller nokså bra tilbud. 18. U.skole, svarer «ja, jeg er med nå». 19. U.skole, svarer «ja, helt sikkert»/«ja, det tror jeg» på om de har minst

én fortrolig venn. 20. U.skole, ganske mye eller veldig mye plaget. 21. U.skole, daglig utenom skolen. 22. 2020-2021, oppgir ved nettbasert sesjon 1 at man kan svømme 200 meter.

23. U.skole, svært eller litt fornøyd. 24. U.skole, har mange plager (ganske mye eller veldig mye plaget). 25. 2018-2020, brukere av primærhelsetjenestene fastlege og legevakt. 26. U.skole, ganske mye eller veldig mye plaget. 27. 2020-2021, oppgitt ved nettbasert sesjon 1. 28. 2018-2021, KMI som tilsvarer over 25 kg/m2, basert på høyde og vekt oppgitt ved nettbasert sesjon 1. 29. U.skole, bruker Paracet, Ibux og lignende minst én gang i uka. 30. U.skole, drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset én gang eller mer ila. siste 12 mnd.

Datakilder: Statistisk sentralbyrå, NAV, Ungdataundersøkelsen fra Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet, Utdanningsdirektoratet, Vernepliktsverket og primærhelsetjenestene fastlege og legevakt (KUHR-databasen i Helsedirektoratet). For mer informasjon, se [Kommunehelsestatistikkbank](#).

Folkehelseprofil 2022. De siste tallene fra Ung data 2022 er ikke kommet med.

Folkehelsebarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenliknes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulik alders- og kjønns sammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I Kommunehelse statistikkbank, <http://khs.fhi.no> finnes flere indikatorer samt mer informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en folkehelseutfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå.

Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkehelsebarometer for Saltdal
Befolkning	1 Personer som bor alene, 45 år +	27,2	26,7	26,1	prosent	
	2 Andel i yrkesaktiv alder (16-66 år)	61	64	66	prosent	
Oppvekst og levelkår	3 VGS eller høyere utdanning, 30-39 år	74	75	80	prosent	
	4 Vedvarende lavinntekt, alle aldre	8,0	8,7	10,2	prosent	
	5 Inntektsulikhet, P90/P10	2,4	2,6	2,8	-	
	6 Barn av enslige forsørgere	13,4	16,6	14,8	prosent	
	7 Mottakere av uførepensjon, 45-66 år	21,7	20,4	16,6	prosent (a,k)	
	8 Bor trangt, 0-17 år	20	19	19	prosent	
	9 Trives på skolen, 10. trinn	87	81	85	prosent (k)	
	10 Mobbes på skolen, 7. trinn	8,3	7,1	5,9	prosent (k)	
	11 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. tr.	28	27	23	prosent (k)	
	12 Gjennomføring i vdg. opplæring	72	73	78	prosent (k)	
	13 Troen på et lykkelig liv, Ungd. 2019	73	68	71	prosent (a,k)	
Miljø, skader og uhylker	14 Drikkevann, hygienisk og stabilt	94	81	90	prosent	
	15 Luftkvalitet, finkornet svevestøv	1,9	2,3	4	µg/m³	
	16 Valgdeltakelse, 2021	75,9	74,2	77,2	prosent	
	17 Trygt i nærmiljøet, Ungdata 2019	94	88	85	prosent (a,k)	
	18 Med i fritidsorganisasjon, Ungd. 2019	68	61	65	prosent (a,k)	
	19 Ensomhet, Ungdata 2019	21	24	22	prosent (a,k)	
	20 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungd. 2019	68	64	68	prosent (a,k)	
	21 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	22	28	27	prosent (k)	
Helse-relatert atferd	22 Skjermtid over 4 timer, Ungd. 2019	43	40	34	prosent (a,k)	
	23 Røyking, kvinner	9,3	4,2	3,4	prosent (a)	
Helsestand	24 Forventet levealder, menn	77,8	79,4	79,9	år	
	25 Forventet levealder, kvinner	84,1	83,6	83,8	år	
	26 Utd.forskjeller i forventet levealder	-	4,4	5	år	
	27 Fornøyd med helse, Ungd. 2019	64	66	70	prosent (a,k)	
	28 Psykiske plager, Ungd. 2019	12	16	15	prosent (a,k)	
	29 Psykiske sympt./lidelser, 0-74 år	177	167	160	per 1000 (a,k)	
	30 Muskel og skjelett	366	342	316	per 1000 (a,k)	
	31 Overvekt og fedme, 17 år	28	27	22	prosent (k)	
	32 Hjerte- og karsykdom	16,2	18,3	17,1	per 1000 (a,k)	
	33 Tykk- og endetarmskreft, nye tilfeller	101	88	82	per 100 000 (a,k)	
	34 Vaksinasjonsdekning, meslinger, 9 år	95,7	96,5	96,9	prosent	

Forklaring (tall viser til linjenummer i tabellen ovenfor):

* = standardiserte verdier, a = aldersstandardisert, k = kjønnsstandardisert og ** = tall fra Ungdataundersøkelsen mangler, les mer om [mulige årsaker](#)

1./2. 2021, i prosent av befolkningen. 3. 2021, høyeste fullførte utdanning (av alle med oppgitt utdanning). 4. 2017-2019, personer som bor i husholdninger som i en treårsperiode har en gjennomsnittlig inntekt under 60 % av nasjonal median. 5. 2019, forholdet mellom inntekten til den personen som befinner seg på 90-prosentilen og den som befinner seg på 10-prosentilen. 6. 2018-2020_0-17 år, av alle barn det betales barnetrygd for. 7_2018-2020, mottakere av varig uførepensjon. 8. 2020, trangboddhet defineres ut ifra antall rom og kvadratmeter i boligen. 9./10./11. Skoleårene 2018/2019-2020/2021. 12. 2018-2020, omfatter elever bosatt i kommunen. 13. U.skole, svarer «ja» på at de tror de kommer til å få et godt og lykkelig liv. 14. 2020, definert som tilfredsstillende resultater mht. E. coli og stabil levering av drikkevann. Omfatter vannverk som forsyner minst 50 personer. Tallene bør vurderes i lys av andelen som er tilknyttet vannverk i kommunen, se KommuneHelse statistikkbank. 15. 2020, mikrogram per kubikkmeter (µg/m3) finkornet svevestøv (PM2,5) som befolkningen i kommunen er utsatt for. 16. Stortingsvalget. 17. U.skole, opplever at nærområdet er trygt på kveldstid. 18. U.skole, svarer «ja, jeg er med nå». 19. U.skole, ganske mye eller veldig mye plaget. 20. U.skole, svært eller litt fornøyd. 21. 2020-2021, oppgitt ved nettbasert sesjon 1. 22. U.skole, daglig utenom skolen. 23. 2016-2020, fødende som oppga at de røykte i begynnelsen av svangerskapet, oppgitt i prosent av alle fødende med røykeopplysninger. 24./25. 2006-2020, beregnet basert på aldersspesifikk dødelighet. 26. 2006-2020, vurdert etter forskjellen i

forventet levealder ved 30 år, mellom de med grunnskole som høyeste utdanning og de med videregående eller høyere utdanning. 27. U.skole, svært eller litt fornøyd. 28. U.skole, har mange plager (ganske mye eller veldig mye plaget). 29. 2018-2020, brukere av primærhelsetjenestene fastlege og legevakt. 30. 2018-2020, 0-74 år, muskel- og skjelettplager og - sykdommer (ekskl. brudd og skader), brukere av primærhelsetjenestene fastlege, legevakt, fysioterapeut og kiropraktor. 31. 2018-2021, KMI som tilsvarer over 25 kg/m2, basert på høyde og vekt oppgitt ved nettbasert sesjon 1. 32. 2018-2020, omfatter innlagte på sykehus og/eller døde. 33. 2011-2020. 34. 2016-2020. Datakilder: Statistisk sentralbyrå, NAV, Ungdata-

undersøkelsen fra Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet, Utdanningsdirektoratet, Vernepliktsverket, Vannverksregisteret, Primærhelsetjenestene fastlege og legevakt (KUHR- databasen i Helsedirektoratet), Kreftregisteret, Meteorologisk institutt, Medisinsk fødselsregister og Nasjonalt vaksinasjonsregister SYSVAK. For mer informasjon, se <http://khs.fhi.no>.